


Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

 С.Л. Шпарло

«07» 07 2023 г.

Рэгістрацыйны № УД- 6-14-1 эвуч.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарту агульнай вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0322-03-2023 па спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны, вучэбнага плана ўстанова вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны

СКЛАДАЛЬНІК

Л. У. Ландзіна, прафесар кафедры гісторыка-культурнай спадчыны ўстанова адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, доктар гістарычных навук, дацэнт.

РЭЦЭНЗЕНТЫ

А. П. Жытко, прафесар кафедры гісторыі Беларусі і славянскіх народаў установа адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэта імя М. Танка”, доктар гістарычных навук, прафесар;

А. П. Нарыжная, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Дзяржаўнай установа адукацыі “Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай гісторыка-культурнай спадчыны ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пракакол № 11 ад 25.05.2023);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пракакол № 7 ад 05.07.2023)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Гісторыя Беларусі” прызначана для дасягнення адзначаных мэтаў у вышэйшай адукацыі. Вучэбная дысцыпліна айчыннай гісторыі мае вялікае адукацыйнае, навуковае і выхаваўчае значэнне, ен з’яўляецца тым асяродкам гістарычных ведаў, які найбольш блізкія студэнтам, выклікаюць ў іх адпаведнае стаўленне, знаходзяцца “на слыху” і ў памяці. Усе адзначанае, у сваю чаргу, дае вялікія адукацыйныя і выхаваўчыя магчымасці. Асаблівы эффект заключаецца таксама ва ўключанасці кожнага, праз уласную памяць ці памяць старэйшага пакалення, ў падзеі айчыннай гісторыі найноўшаша часу.

Метадалагічнай асновай выкладання вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя Беларусі” з’яўляецца спалучэнне фармацыйнага і цывілізацыйнага (культуралагічнага) падыходаў. Гэта дазваляе, з аднаго боку, прасачыць стадыяльнасць і змену этапаў грамадскага развіцця, а з другой – максімальна ўлічыць цывілізацыйныя асаблівасці беларускіх зямель. У адпаведнасці з прынцыпам гістарызма і гісторыка-генетычным метадам матэрыял выкладаецца ў храналагічнай паслядоўнасці.

У вучэбнай праграме адлюстраваны таксама комплекс праблем, якія характэрызуюць сацыякультурнае развіццё грамадства. Адпаведна, вывучаецца развіццё навукі, тэхнікі, літаратуры і мастацкай культуры. паўсядзённага жыцця і г.д.

Мэтай вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя Беларусі” з’яўляецца фарміраванне прафесійных кампетэнцый будучых спецыялістаў-музеязнаўцаў і іх сацыялізацыі, што прадугледжвае таксама і ўменні набываць новыя веды і прымяняць іх ў прафесійным і штодзённым асяроддзі.

Адзначаная мэта прадугледжвае вырашэнне наступных *задач*:

- вызначэнне месца, ролі і зместа айчыннай гісторыі ў рамках сусветнай;
- абгрунтаванне перыядызацыі гісторыі Беларусі;
- усведамленне цэласнасці сусветна-гістарычнага працэсу і ўключанасці ў яго айчыннай гісторыі;
- сістэмнае бачанне гістарычнага працэса праз сінхранізацыю, правядзенне аналогій, параўнанне, вылучэнне сувязяў прычын і наступстваў;
- раскрыццё унутранай логікі гістарычных працэсаў і падзей, прасочванне іх дынамікі і ўзаемасувязі;
- выхаванне павагі да гісторыка-культурнай спадчыны, суаднясенне дасягненняў сусветнай і айчыннай матэрыяльнай і духоўнай культуры;
- забеспячэнне пераемнасці і ўзаемасувязі матэрыяла выкладаемага курса са зместам сумежных дысцыплін праз міжпрадметныя сувязі.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт *павінен ведаць*:

- крытэрыі перыядызацыі, змест і структуру вучэбнай дысцыпліны;
- асноўныя тэндэнцыі, працэсы і падзеі ў гісторыі Беларусі;

- сувязь прычын і наступстваў гістарычных падзей і працэсаў, суадносіны гістарычнай пераемнасці і нераўнамернасці;
- уплыў сацыяльных і культурных інстытутаў на практыку палітычнай дзейнасці.

Студэнт павінен:

умець:

- выкарыстоўваць асноўныя і дадатковыя крыніцы па выкладаемым курсе, вызначаць іх змест і сацыяльную накіраванасць;
- аналізаваць гістарычныя працэсы і падзеі, параўноўваць і інтэрпрэтаваць розныя пункты гледжання, выпрацоўваць і аргументаваць уласныя меркаванні;
- чытаць інфармацыю гістарычных карт, схем, дыяграм, а таксама ілюстрацыйнага матэрыялу;
- прымяняць у кантэксце айчыннай гісторыі ведаў па сумежных дысцыплінах (усеагульнай гісторыі, сусветнай мастацкай культуры, сусветнай літаратуры, рэлігіязнаўстве, культуралогіі, і г.д.).

валодаць:

- навыкамі сістэматызацыі атрыманых ведаў;
- уменнем генерыраваць новыя ідэі і ўкараняць іх у практычную дзейнасць;
- творчым падыходам да вывучэння, інтэрпрэтацыі і трансляцыі гісторыка-культурнай спадчыны беларускага народа.

Засваенне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя Беларусі” павінна забяспечыць фарміраванне наступных кампетэнцый:

УК – 4 Працаваць у камандзе, талерантна ўспрымаць сацыяльныя, канфесійныя, культурныя і іншыя адрозненні;

УК – 7 Валодаць гуманістычным светапоглядам, якасцямі грамадскасці і патрыятызма;

БПК – 2 Інтэрпрэтаваць гісторыю сусветных цывілізацый, вызначаць асаблівасці этнічных супольнасцей, культур і іх эвалюцыю, агульную сацыякультурную сітуацыю.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Гісторыя Беларусі” усяго прадугледжана 392 гадзіны, з якіх – 190 аўдыторныя гадзіны. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: лекцыі – 110 гадзін, семінарскія заняткі – 80 гадзін. Рэкамендаваная форма кантролю ведаў студэнтаў – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Уводзіны

Прадмет і мэты вучэбнай дысцыпліны. Перыядызацыя. Асноўныя віды крыніц і накірункі гістарыяграфіі

Гісторыя Беларусі як частка усеагульнай гісторыі. Гістарычныя веды і іх значэнне ў нацыянальнай і грамадзянскай супольнасці. Айчынная гісторыя і яе месца ў нацыянальнай памяці і дзяржаўнай ідэалогіі.

Перыядызацыя гісторыі Беларусі і яе суадносіны з перыядызацыяй усеагульнай гісторыі. Падыходы да перыядызацыі гісторыі Беларусі. Існуючы варыянт перыядызацыі айчыннай гісторыі. Асноўны змест і важнейшыя этапы айчыннай гісторыі.

Асноўныя віды крыніц. Падыходы да вызначэння і класіфікацыі крыніц. Першыя прыклады гістрыяграфічнага асэнсавання гісторыі Беларусі. Гістарыяграфічныя школы, іх храналагічныя межы і накірункі даследаванняў.

Раздзел I. Беларускія землі ў старажытнасці і Сярэднявеччы

Тэма 1. Першабытны лад на тэрыторыі Беларусі. Каменны век

Сутнасць першабытнага ладу, яго змест і віды перыядызацыі. З'яўленне першых людзей на тэрыторыі Беларусі. Першыя стаянкі. Змяненне матэрыяльнай культуры ў эпоху мезаліту. Першае сталае насельніцтва на тэрыторыі Беларусі. Радавая абшчына. Неалітычная рэвалюцыя. Змяненні ў матэрыяльнай культуры і сацыяльнай будове грамадства. Пераход да вытворчай гаспадаркі. Новае ў апрацоўцы камяню. Духоўная культура першабытнага грамадства і рэлігійныя ўяўленні першабытных людзей.

Тэма 2. Беларускія землі ў бронзавым і жалезным веку. Балты і славяне

Індаеўрапейцы і версіі іх паходжання. Буйнейшыя групы індаеўрапейскіх пляменаў. Балты, славяне, германцы. Фіна-угры. З'яўленне індаеўрапейскіх пляменаў на тэрыторыі Еўразіі. Прыход індаеўрапейцаў на беларускія землі. Балты, іх групы і рассяленне па тэрыторыі Беларусі. Культура балтаў. Кантакты балтаў з іншымі народамі.

Гіпотэзы аб прарадзіме славян і падзел славян на паўднёвых, заходніх і ўсходніх. Прыход славян на беларускія землі. Міграцыйныя плыні славянізацыі. Грамадскі лад і гаспадарчыя адносіны славян, іх матэрыяльная і духоўная культура. Адносіны славян з Візантыяй. Славянізацыя балтаў і славянская каланізацыя тэрыторыі Беларусі. Асноўная археалагічная культура жалезнага веку на тэрыторыі Беларусі.

Тэма 3. Канцэпцыі паходжання беларускага этнасу і назвы “Белая Русь

Гістарычныя крыніцы аб прыходзе славян і рассяленні славянскіх пляменаў. Крывічы, дрыгавічы і радзімічы як асноўныя плямены – насельнікі беларускіх зямель. Канцэпцыі паходжання беларускага этнасу: крывічска-дрыгавічска-радзімічская, руская, польская, фінская і г.д. Канцэпцыя эвалюцыі і дыфузіі.

Версіі паходжання этноніма “русь”. Чорная, Белая і Чырвоная Русь. Канцэпцыі паходжання тэрміна “Белая Русь”.

Тэма 4. Першыя дзяржаўныя ўтварэнні на тэрыторыі Беларусі.

Полацкае княства

Шляхі фарміравання феадальных адносін у Еўропе. Сінтэзны і бессінтэзны варыянты феадалізацыі. Усходнеславянская супольнасць – арыял бессінтэзнага варыянта складання феадальных адносін.

Змяненні ў грамадскім ладзе усходніх славян і складанне дзяржаўнасці. Саюзы пляменаў і славінні. Тры цэнтры усходніх славян – Ноўгарад, Полацк, Кіеў. Запрашэнне варагаў. Нарманская тэорыя і яе месца ў гістарыяграфіі.

Полацкае княства – першае дзяржаўнае ўтварэнне на тэрыторыі Беларусі. Адносіны Полацка і Кіева на розных этапах існавання Полацкага княства. Першыя правіцелі Полацка. Уладзімір Святаславіч і Рагнеда. Уваходжанне Полацка ў сферу уплыву Кіева.

Тэма 5. Палітычная гісторыя беларускіх зямель у высокім Сярэднявеччы.

Феадальная раздробленасць

Усталяванне незалежнага ад Кіева кіравання у полацку пры князі Ізяславе. Распаўсюджанне хрысціянства. Князь Брачыслаў Ізяславіч і набыцце новых тэрыторый Полацкам. Росквіт магутнасці Полацкага княства пры Усяславе Чарадзеі. Адносіны Усяслава з кіеўскімі князямі і Ноўгарадам. Будаўніцтва Полацкай Сафіі. Нашчадкі Усяслава Чарадзея і іх адносіны з Кіевам. Высылка полацкіх князёў у Візантыю.

Палітычныя, эканамічныя і сацыяльныя прычыны феадальнай раздробленасці. Удзельная сістэма. Драбленне Полацкага княства на ўдзелы. Землі Верхняга і Сярэдняга Падлянняпроўя, Пабужжа і Пасожжа. Адносіны удзельных княстваў на беларускіх землях з суседзямі.

Славянская каланізацыя балцкіх зямель. Герцыке і Кукенойс. Стасункі славянскага і балцкага насельніцтва. З’яўленне крыжацкай пагрозы.

Тэма 6. Тураўскае княства і яго развіццё ў X–XIII ст.

Асаблівасці геапалітычнага становішча тураўскіх зямель. Першае ўзгаданне аб Тураве. Месца Тураўскага княства ў сістэме спадчыннасці ўлады на Русі. Буйнейшыя гарады Тураўскага княства. Спецыфіка грамадскага ладу Тураўскага княства.

Князь Святаполк і яго дзейнасць. Адносіны з Польшчай. Тураўскія землі ў сістэме ўладанняў Кіева. Князь Юрый Яраславіч і адасабленне Турава ад Кіева. Адносіны Тураўскага і Галіцка-валынскага княстваў.

Культура Тураўскага княства ў X–XIII ст.

Тэма 7. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у IX–XIII ст.

Шматукладнасць гаспадарчага развіцця беларускіх зямель. Элементы феадальнага, рабаўладальніцкага, першабытнаабшчынага ладу. Абшчынны лад. Верв. Сацыяльны лад і заняткі насельніцтва. Патрыярхальнае рабства.

Бессінтэзны варыянт феадалізацыі на беларускіх землях. Шляхі фарміравання і віды феадальнага землеўладання. Катэгорыі вольнага і залежнага насельніцтва. Шляхі пападання ў залежнасць ад землеўладальнікаў.

Сістэма ўлады і кіравання. Князь. Веча. Дружына. Апалчэнне. Прававыя адносіны і судовая сістэма. “Руская праўда”.

Тэма 8. Развіццё культуры на землях Беларусі ў IX–XIII ст.

Прыняцце і распаўсюджванне хрысціянства на беларускіх землях. Заснаванне Полацкай і Тураўскай епархій. Двухвер’е.

Глаголіца і кірыліца. З’яўленне помнікаў пісьменнасці на беларускіх землях. Берасцяныя граматы. Рукапісныя кнігі. Помнікі эпіграфікі і сфрагістыкі. Летапісанне. “Аповесць мінулых часоў”. Славянскі эпас.

Жыццё і дзейнасць беларускіх асвенікаў – Еўфрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага, Клімента Смаляціча, Аўраамія Смаленскага. Культурныя сувязі з Візантыяй і Заходняй Еўропай. Полацкая і гродзенская школы мураванага дойлідства. Буйнейшыя помнікі архітэктуры. Фрэскавы жывапіс. Дэкаратыўна-ўжытковое мастацтва. Крыж Еўфрасінні Полацкай.

Тэма 9. Праблематыка і прычыны ўтварэння Вялікага княства Літоўскага. ВКЛ у другой палове XIII – пачатку XIV ст.

Праблема прычын стварэння і характару Вялікага княства Літоўскага ў гістарыяграфіі. Канцэпцыі паходжання і этнічнага характару ВКЛ.

Сацыяльна-эканамічныя і палітычныя перадумовы стварэння Вялікага княства Літоўскага. Становішча славянскіх зямель на тэрыторыі Беларусі ў пачатку XIII ст. Феадальная раздробленасць, славянская каланізацыя, адносіны з літоўскімі плямянамі. Грамадскі лад і гаспадарчыя заняткі лета-літоўскіх пляменаў. Стварэнне саюзаў пляменаў і іх пераддзяржаўны стан.

Рост крыжацкай экспансіі і рэакцыя на яе славянскага і балцкага насельніцтва. Заключэнне ваенных саюзаў. Заснаванне Рыгі. Лёс Герцыке і Кукенойса. Неўская бітва і лядовае пабоішча.

Узвышэнне Наваградка і запрашэнне Міндоўга на княжанне. Унутраная і знешняя палітыка Міндоўга. Стварэнне ядра Вялікага княства Літоўскага. Адносіны з Галіцка-валынскім княствам. Караняцця Міндоўга. Забойства Міндоўга і палітычная барацьба пасля яго смерці. Войшалк і яго дзейнасць. Шварн Данілавіч і Трайдэн. Барацьба з крыжакамі і пашырэнне тэрыторыі ВКЛ. Княжанне Віценя. Уваходжанне Полацка ў склад ВКЛ.

Тэма 10. Вялікае княства Літоўскае пры Гедыміне і яго пераемніках

Версіі паходжання Гедыміна. Перанос сталіцы ВКЛ з Наваградска ў Вільню. Матрыманіяльная дыпламатыя Гедыміна. Адносіны з Польшчай. Збіранне беларускіх зямель у складзе ВКЛ. “Не рушыць старыны, не ўводзіць навіны”. Славянскі фундамент, шматканфесійны і шматэтнічны характар ВКЛ. Смерць Гедыміна і ўнутрыпалітычная барацьба ў ВКЛ.

Альгерд і Кейстут. Адхіленне Яўнуція ад пасаду і ўсталяванне сумеснага кіравання Альгерда і Кейстута. Падзел краіны. Барацьба Кейстута з крыжакамі. Наступленне Альгерда на усход. Бітва на Сініх водах. Далучэнне да ВКЛ украінскіх тэрыторый. Паходы Альгерда на Маскву.

Унутрыпалітычная барацьба ў ВКЛ пасля смерці Альгерда. Андрэй Полацкі. Канфлікт паміж Ягайлам і Кейстутам і Вітаўтам. Крыжакі і іх месца ў дынастычным канфлікце ў Вялікім княстве Літоўскім. Вайна Куйстута і Ягайлы. Забойства Кейстута і лёс Вітаўта.

Тэма 11. Крэўская унія. ВКЛ пры Вітаўце

Няўстойлівасць становішча Ягайлы. Смерць караля Людовіка Венгерскага і абвяшчэнне яго дачкі Ядвігі польскай каралевай. Праекты шлюбу Ядвігі. Крэўская унія і яе ўмовы. Шлюб Ягайлы і Ядвігі. Прывілей 1387 г. Адносіны да уніі ў ВКЛ. Барацьба Вітаўта за незалежнасць ВКЛ. Вітаўт і крыжакі. Востраўскае пагадненне. Гарадзельскі прывілей.

Мерапрыемствы Вітаўта па цэнтралізацыі краіны. Уплыў на Вялікае княства Маскоўскае. Соф'я Вітаўтаўна. Вітаўт і Тахтамыш. Бітва на Ворскле і яе наступствы. Вітаўт і Свяшчэнная Рымская імперыя. Падтрымка Вітаўтам гусітаў. Адносіны Вітаўта і Ягайлы. Сумесная барацьба супраць крыжакаў. Намаганні Вітаўта па атрыманню каралеўскай кароны.

Тэма 12. Вялікае княства Літоўскае ў сярэдзіне XV – пачатку XVI ст.

Феадальная вайна пасля смерці Вітаўта. Свідрыгайла Альгердавіч і Жыгімонт Кейстутавіч. Пачатак кіравання Казіміра Ягелончыка. Прывілей 1447 г. Судзебнік Казіміра. Змяненні ў сістэме кіравання ВКЛ. Павышэнне ролі сойма і вялікакняжацкай Рады. Намаганні Казіміра Ягелончыка па нейтралізацыі экспансіянісцкіх памкненняў Польшчы і захаванню стабільнасці ў Вялікім княстве. Пераход да абароны у адносінах да Вялікага княства Маскоўскага. Аляксандраў прывілей 1492 г. Аслабленне каралеўскай і вялікакняжацкай улады ў Польшчы і ВКЛ у кантэксце фарміравання абсалютных манархій ў Еўропе. Унутраная і знешняя палітыка Аляксандра Ягелона. Мяцеж Міхаіла Глінскага і яго вынікі.

Тэма 13. “Залаты век” Вялікага княства Літоўскага (першая палова XVI ст.)

Унутрыпалітычная стабілізацыя краіны пры Жыгімонце I Старым. Адносіны з Маскоўскім княствам. Вялікае княства Літоўскае і Польшча. Эканамічная і адміністрацыйная дзейнасць Боны Сфорца на землях ВКЛ. Намаганні Боны Сфорцы па ўмацаванню цэнтральнай улады і забеспячэнню спадчыннасці трона за Жыгімонтам Аўгустам. Еўрапейскі ўплыў пры дварах Кракава і Вільні. Пранікненне ідэй Рэфармацыі. Адносіны Польшчы і Вялікага княства. Дамінаванне ў ВКЛ Гаштольдаў і Радзівілаў.

Мерапрыемствы Жыгімонта Аўгуста па вяртанню каронных зямель дзяржаве. Рэформа суда, скарбу, войска. Прывілей 1563 г. і ўраўнаванне ў

правах католікаў і праваслаўных. Адміністрацыйная рэформа. Аграрная рэформа ("Валочная памера"). Дынастычныя праблемы Жыгімонта Аўгуста.

Тэма 14. Знешняя палітыка Вялікага княства Літоўскага ў другой палове XIII–першай палове XVI ст.

Геапалітычнае становішча ВКЛ у сярэдзіне XIII ст. Неабходнасць фарміравання ядра дзяржавы. Крыжакі як асноўны праціўнік на паўночным захадзе. Намаганні Міндоўга наладзіць адносіны з Ордэнам. Галіцка-Валынскае княства як канкурэнт на паўднёвым усходзе. Дыпламатыя Войшалка у адносінах да галіцка-валынскіх князёў. Барацьба супраць крыжакаў Трайдэна і Віцены. Барацьба з крыжакамі пры Гедыміне. Давыд Гарадзенскі. Адносіны с Польшчай. Дынастычны шлюб і ўдзел войскаў ВКЛ у паходзе супраць Брандэнбурга і Франкфурта-на-Одэры.

Узвышэнне Масквы і яе намаганні па збіранню зямель. Масква і Цвер. Саюз Цверы і Вільні. Паходы Альгерда на Маскву. Умяшальніцтва крыжакаў у дынастычныя складанасці Вялікага княства Літоўскага. Знешнепалітычныя прыярытэты ВКЛ пасля заключэння Крэўскай уніі. Барацьба Вітаўта за незалежнасць ВКЛ. Адносіны з Масквой. Вітаўт і Свяшчэнная Рымская імперыя. "Вялікая вайна" і Грунвальдская бітва. Адносіны з крыжакамі пасля Грунвальда. Скасаванне Лівонскага Ордэна. Адносіны з татарамі. Ардыншчына. Клецкая бітва і яе вынікі. Праблемы ва ўзаемаадносінах ВКЛ і Польшчы пры Казіміры Ягелончыку. Пераход да абароны у адносінах да Масквы. Серыя войн з Вялікім княствам Маскоўскім у пачатку XVI ст.

Тэма 15. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у XIV–XVI ст. Эвалюцыя аграрных адносін і запрыгоньванне сялян

Структура землеўладання. Дзяржаўнае, гаспадарскан, царкоўнае землеўладанне. Працэс запрыгоньвання сялян у XV–XVI ст. Катэгорыі залежнага сялянства па крытэрыю магчымасці пераходу і выконваемым павіннасцям. Асаблівасці стану прамежкавых катэгорый насельніцтва: землян, сялян-слуг і баяр панцырных.

Пачатак аграрных ператварэнняў пры Боне Сфорцы. Аграрныя рэформы Жыгімонта II Аўгуста і увядзенне "валочнай памеры". Станаўленне фальварачна-паншчыннай гаспадаркі і яе месца ў эканаміцы і гандлі ВКЛ.

Магдэбургскае права і сістэма гарадскага самакіравання. Рамёствы і гандаль і іх дынаміка ў X–XVI ст.

Тэма 16. Развіццё заканадаўства і права і судовай сістэмы на беларускіх землях (ад звычайнага права да Статутаў ВКЛ)

Звычайнае права і яго рысы. Судовая працэдура ў X–XIII ст. "Руская праўда" і "Смаленская праўда" як першыя помнікі пісьмовага права: сацыяльная структура грамадства і яго прававыя катэгорыі.

Судзебнік Казіміра 1468 г. і яго значэнне. Сістэма дзяржаўнай улады і судоў ВКЛ у XIV – першай палове XVI ст. Віды судовых устаноў і іх паўнамоцтвы. Заснаванне Трыбунала ВКЛ. Статуты ВКЛ 1529 і 1566 г., іх

структура і змест. Статут ВКЛ 1588 г.: яго асноўныя палажэнні і значэнне для развіцця айчыннага і еўрапейскага права.

***Тэма 17. Культура Вялікага княства Літоўскага ў
XIV – першай палове XVI ст.***

Спецыфіка культурнага развіцця ВКЛ у нацыянальным, канфесійным і геапалітычным аспектах. Фарміраванне беларускага этнасу. Нацыянальныя меньшасці на тэрыторыі ВКЛ.

Беларускі Рэнесанс і яго асаблівасці. Дзейнасць Ф. Скарыны. Рэфармацыя. С. Будны. Развіцце архітэктуры. Грамадзянскае, абарончае, культуравае будаўніцтва. Архітэктурныя стылі. Літаратура ВКЛ. М. Гусоўскі. Уплыў Заходняй Еўропы. Выяўленчае і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.

Раздзел II. Вялікае княства Літоўскае ў ранні Новы час (XVI–XVIII ст.)

Тэма 18. Вялікае княства Літоўскае ў еўрапейскай сацыяльна-эканамічнай і геапалітычнай прасторы XVI ст.

Тэрыторыя і насельніцтва. Стасункі з Польшчай і Маскоўскім княствам. Геапалітычныя інтарэсы ВКЛ і Рэчы Паспалітай. Вялікае княства Літоўскае і яго паўднёвыя суседзі ў барацьбе супраць Турцыі.

Феадальны лад ВКЛ на бессінтэзнай аснове. Сацыяльныя групы і катэгорыі залежнага насельніцтва. Асаблівасці становішча шляхецтва і мяшчанства ў параўнанні са станам аналагічных груп у Польшчы і Заходняй Еўропе. Сойм і вялікакняжацкая рада. Адметнасці іх складу і паўнамоцтваў.

Тэма 19. Перадумовы Люблінскай уніі. Лівонская вайна

Імкненне Польшчы да далучэння Вялікага княства Літоўскага, а шляхты ВКЛ – да “залатых шляхецкіх вольнасцей”. Дынастычныя праблемы Жыгімонта Аўгуста. Паступовае збліжэнне дзяржаўнага і адміністрацыйнага ладу Кароны і Княства. Польскі і ліцвінскі праекты уніі. Лівонская вайна. Прычыны і пачатак баявых дзеянняў. Пераход Лівоніі пад пратэктарат ВКЛ. Захоп Полацка войскамі Івана Жахлівага. Перамогі войскаў ВКЛ у 1564 і 1567 гг. Часовае перамір’е 1570 г. Стэфан Баторы. Завяршэнне Лівонскай вайны.

Тэма 20. Люблінскі сойм. Рэч Паспалітая ў другой палове XVI ст.

Пагаршэнне становішча ў Лівонскай вайне. План федэратыўнага саюза ВКЛ з Польшчай. Сойм пад Віцебскам (1562 г.). Польскі і літоўскі праекты уніі. Апазіцыя беларускіх магнатаў польскаму праекту. Агульны сойм Польшчы і ВКЛ ў Любліне. Інкарпарацыя Падляшша і украінскіх ваяводстваў ў склад Польшчы. Барацьба беларуска-літоўскіх магнатаў супраць дзяржаўнай уніі. Мікалай Радзівіл Руды. Мікалай Радзівіл Чорны. Яўстафі Валовіч. Умовы уніі 1569 г. Стварэнне федэратыўнай дзяржавы – Рэчы Паспалітай.

Тэма 21. Сістэма ўлады і органы кіравання Рэчы Паспалітай.

Становішча зямель ВКЛ

Дзяржаўна-прававое становішча ВКЛ у складзе Рэчы Паспалітай. Органы ўлады і кіравання. Паўнамоцтвы манарха і працэдура яго выбараў. Бескаралеўе. Сойм, яго будова, паўнамоцтвы, функцыянаванне. Арганізацыя кіравання на месцах. Павятовыя соймікі. Судовая сістэма Рэчы Паспалітай. Заснаванне Трыбунала ВКЛ. Паступовая паланізацыя беларускай і літоўскай шляхты. Барацьба шляхты ВКЛ за захаванне самастойнасці Княства ва ўмовах уніі. Статут ВКЛ 1588 г.

Палітычная гісторыя Рэчы Паспалітай пасля смерці Жыгімонта Аўгуста. Праекты шлюбу Ганны Ягелонкі. Генрых III Валуа. Выбранне каралем Стэфана Баторыя. Рэарганізацыя С. Баторыям войска, палітыка рэлігійнай цяжкінасці, заснаванне Віленскай акадэміі. Аблога Пскова. Заканчэнне Лівонскай вайны. Ям-Запольскае перамір'е.

Тэма 22. Рэлігійнае развіццё Вялікага княства Літоўскага.

Рэфармацыя ў ВКЛ і яе спецыфіка

Знаходжанне Беларусі на памежжы дзвюх хрысціянскіх канфесій. Становішча праваслаўнай і каталіцкай царквы. Манаскія каталіцкія ордэны на Беларусі. Стан праваслаўя ў ВКЛ. Патранат дзяржавы. Маральны і інтэлектуальны ўзровень духавенства. Крызіс праваслаўя ў РП.

Рэфармацыйны рух. Лютэранства, кальвінізм, сацыніянства, англіканства, цвінгліянства. Этапы і яе сацыяльная аснова ў Беларусі. Асноўныя накірункі і прадстаўнікі. Пашырэнне кальвінізму на Беларусі. Пераход часткі праваслаўнай і каталіцкай шляхты і гараджан у кальвінізм.

Тэма 23. Контррэфармацыя на землях ВКЛ. Дзейнасць каталіцкіх ордэнаў

Суадносіны тэрмінаў “контррэфармацыя” і “каталіцкае адраджэнне” Барацьба супраць Рэфармацыі ў Еўропе і Рэчы Паспалітай. Каталіцкая экспансія. Плян Ватыкана. Каталіцкія манаскія ордэны і накірункі іх дзейнасці. Стварэнне і дзейнасць ордэна іезуітаў на тэрыторыі Рэчы Паспалітай. Віленская акадэмія. Пётр Скарга. Пospехі і асаблівасці контррэфармацыі ў Рэчы Паспалітай. Пераход насельніцтва ў каталіцтва.

Тэма 24. Уніяцкая царква і яе роля ў развіцці беларускіх зямель

Берасцейская царкоўная ўнія. Мэты, ідэі і падрыхтоўка ўніі з пазіцыі каталіцкай і праваслаўнай царкваў. Згода часткі праваслаўных епіскапаў на заключэнне уніі. Берасцейскі царкоўны сабор 1596 г. Падзел удзельнікаў на два лагеры. Умовы уніі. Сутнасць уніяцтва. Адносіны кіруючых колаў Рэчы Паспалітай да уніяцтва. Роля ўніяцтва ў кансалідацыі грамадства.

Вытокі барацьбы насельніцтва супраць уніі. Устанаўленне рэлігійнай нецяжкінасці ў Рэчы Паспалітай ў XVII ст. Забойства Ясафата Кунцэвіча. Барацьба праваслаўнай шляхты на соймах за ўзнаўленне іерархіі праваслаўнай царквы. Дзейнасць брацтваў. Узнаўленне праваслаўнай мітраполіі ў Кіеве ў 1620 г. Прызнанне каралём Уладзіславам самастойнай

праваслаўнай царквы на Украіне і Беларусі. Беларуская (Магілёўская) праваслаўная епархія.

***Тэма 25. Палітычнае развіццё Рэчы Паспалітай у першай палове XVII ст.
Войны і іх наступствы***

Прыярытэты знешняй палітыкі Рэчы Паспалітай. Саюз з аўстрыйскімі Габсбургамі, супярэчнасці са Швецыяй і Расіяй, абарона ад Турцыі. Удзел ВКЛ ў вайне паміж Рэччу Паспалітай і Швецыяй ў 1600–1629 гг. Бітва пад Кірхгольмам ў 1605 г. Альтмаркскі мір.

“Смутны час” у Расіі. Ілжэдзімтрый І. Жыгімонт III Ваза і удзел у інтэрвенцыі ў Маскоўскую дзяржаву ў 1608–1618 гг. Падтрымка Ілжэдзімтрыя I і Ілжэдзімтрыя II часткай расійскага грамадства. Сямібаяршчына і запрашэнне на расійскі трон каралевіча Уладзіслава. Аблога Смаленска. Бітва пад Клушынам ў 1610 г. Капітуляцыя польска-літоўскага гарнізона ў Крамлі (восень 1612 г.). Паход каралевіча Уладзіслава на Маскву ў 1617–1618 гг. Дзеўлінскае перамір’е 1618 г. Далучэнне Смаленскага ваяводства да ВКЛ. Вайна Рэчы Паспалітай супраць Расіі 1632–1634 гг. Палянаўскі мір 1634 г.

Намаганні Уладзіслава Вазы па ўмацаванню каралеўскай улады. Падрыхтоўка маштабнай вайны з Турцыяй і стасункі з казакамі.

***Тэма 26. Сацыяльныя канфлікты і войны ў Рэчы Паспалітай
у другой палове XVII ст.***

Запарожскае і украінскае казацтва. Становішча пасля Люблінскай уніі. Дыферэнцыяцыя казацтва. Рэестравыя казакі. Гетманы. Барацьба супраць трайнога прыгнёту. Гетман Б. Хмяльніцкі. Пачатак вызваленчай вайны на Украіне. Рэйды казацкіх “загонаў” на Беларусь. Сялянскія паўстанні на Беларусі 1648–1649 гг. Баі на поўдні Беларусі. Падаўленне паўстанняў войскамі Я. Радзівіла. Баі сялянскіх і казацкіх атрадаў вясной і ўлетку 1649 г. Паражэнне казацкіх і сялянскіх атрадаў на Беларусі. Бітва пад Лоевам 1649 г. і Збораўскі мір. Аднаўленне баявых дзеянняў у 1651 г., бітва пад Лоевам. Узяцце Кіева войскамі Я. Радзівіла. Белацаркоўскі мір. Спыненне рэйдаў казакаў на Беларусь. Пераяслаўская рада і саюз Украіны і Расіі.

Прычыны вайны паміж Расіяй і Рэччу Паспалітай 1654–1667 гг. Напад расійскіх армій і казацкага войска на ВКЛ. Першы перыяд вайны. Абарона Мсціслава, Шклова, Крычава, Смаленска, Віцебска. “Прысяжная шляхта”. Рабункі царскага і казацкага войскаў. Ваенныя дзеянні ў Вільні, Троках, Гародні, Коўне. Прыняцце царом Аляксеем Міхайлавічам тытула “Вялікага князя Вялікае, Малае і Белае Русі, гасудара і вялікага князя Полацкага, Віцебскага, Мсціслаўскага і Смаленскага”.

Напад Швецыі на Польшчу і Жамойцію. “Патоп”. Прапанова шведскага караля расійскаму цару падзяліць Рэч Паспалітую. Кейданская ўнія. Вайна Расіі супраць Швецыі. Спадзяванні беларускага насельніцтва на царскія войскі. Беларускія казацка-сялянскія атрады і рух “шышоў”. Падаўленне сялянскіх выступленняў. Царская палітыка ў дачыненні да

розных груп насельніцтва. “Літоўскі палон”. Беларусы ў Маскве і іншых мясцовасцях Расіі. Эпідэміі і голад на Беларусі. Оліўскае пагадненне. Паўстанні гараджан супраць расійскіх войскаў. Андрусаўскае пагадненне.

Палітычнае становішча на Беларусі ў другой палове XVII ст. Барацьба магнатаў і насельніцтва да ваюючых армій. Абранне каралём Рэчы Паспалітай С. Ляшчынскага. Увод расійскага войска на тэрыторыю Беларусі. Дзеянні рускай арміі. Альтраштацкі мір. Бітва пры Лясной. Гетман Мазепа. Палтаўская бітва. Выгнанне шведаў з тэрыторыі Беларусі. Вынікі Паўночнай вайны для Беларусі. Кантроль Пятра I над сітуацыяй у Рэчы Паспалітай. Вайна за “польскую спадчыну” і абранне каралём Аўгуста III. Увага да ўнутранага стану Рэчы Паспалітай з боку суседзяў. “Саюз трох чорных арлоў” 1732 г.

Тэма 27. Рэч Паспалітая ў першай палове XVIII ст. Паўночная вайна і ўзрастанне замежнага ўплыву ў краіне

Паўночная вайна 1700–1721 гг. Паўночны саюз. Шведы ў Літве. Баявыя дзеянні на Беларусі. Генеральная і Сандамірская канфедэрацыі. Адносіны магнатаў і насельніцтва да ваюючых армій. Абранне каралём Рэчы Паспалітай С. Ляшчынскага. Увод расійскага войска на тэрыторыю Беларусі. Дзеянні рускай арміі. Альтраштацкі мір. Бітва пры Лясной. Гетман Мазепа. Палтаўская бітва. Выгнанне шведаў з тэрыторыі Беларусі. Вынікі Паўночнай вайны для Беларусі. Кантроль Пятра I над сітуацыяй у Рэчы Паспалітай. Вайна за “польскую спадчыну” і абранне каралём Аўгуста III. Увага да ўнутранага стану Рэчы Паспалітай з боку суседзяў. “Саюз трох чорных арлоў” 1732 г.

Тэма 28. Гаспадарчае развіццё Рэчы Паспалітай у XVI–XVIII ст. Фальваркавая сістэма

Спушташэнне гарадоў і мястэчак падчас войнаў. Гарадское рамяство, гандаль і яго структура, гарадскія цэхі. Росі спецыялізацыі рамеснай вытворчасці. Пашырэнне зямельнай уласнасці феадалаў у гарадах. Юрыдыкі. Сацыяльныя групы насельніцтва ў гарадах. Узнікненне зачаткаў капіталістычных адносін. Унутраны і знешні гандаль. Развіццё шляхоў зносін.

Эканамічны ўздым на Беларусі ў сярэдзіне – другой палове XVIII ст. Развіццё сельскай гаспадаркі. Аднаўленне пасяўных плошчаў і сялянскай гаспадаркі. Узнікненне вотчынных мануфактур. Стан культуры земляробства, сельскагаспадарчых прылад, сялянскія промыслы. Рэформы Тызенгаўза. Суадносіны формаў рэнты. Дыферэнцыяцыя сялян. Стан вайскова-служылага насельніцтва і дробнай шляхты.

Тэма 29. Паглыбленне крызіса ў Рэчы Паспалітай і яе падзелы

Аслабленне дзяржавы у выніку войнаў з Расіяй, Швецыяй, Турцыяй. Узмацненне ўлады магнатаў. Прыватныя войскі. Выбранцы і ардынацкая шляхта. Шляхецкая анархія. «Ліберум вета». Канфедэрацыі і рокаш. Сямігадовая вайна і Рэч Паспалітая.

Барацьба за каралеўскі трон пасля смерці Аўгуста III. Прэтэнзіі Кацярыны II на землі Беларусі. Абранне каралём і вялікім князем Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Спроба Чартарыйскіх правесці рэформы дзяржаўнага ладу. Супрацьдзеянне рэформам з боку Расіі і Прусіі. Стварэнне Слуцкай і Торуньскай канфедэрацый. Гарантыя Расіяй “кардынальных правоў”. Барская канфедэрацыя і яе барацьба за незалежнасць краіны. Расійскія войскі на Беларусі і ў Польшчы. А. Сувораў і яго баі супраць праціўнікаў падзелаў. Саюз Аўстрыі, Прусіі і Расіі супраць Рэчы Паспалітай. Першы падзел і далучэнне ўсходняй і паўночнай частак Беларусі да Расійскай імперыі.

Спроба правядзення рэформаў у Рэчы Паспалітай у 1770-я гг. Чатырохгадовы сейм. “Закон аб урадзе”, палітычныя рэформы. Адміністрацыйная рэформа 1791 г. Таргавіцкая канфедэрацыя. Інтэрвенцыя Расіі. Другі падзел Рэчы Паспалітай. Далучэнне цэнтральнай часткі Беларусі да Расіі. Сейм ў Гародне. Паўстанне Т. Касцюшкі і яго паражэнне. Трэці падзел Рэчы Паспалітай. Адрачэнне С. А Панятоўскага. Далучэнне заходняй часткі Рэчы Паспалітай да Расіі.

Тэма 30. Паўстанне Т. Касцюшка ў Польшчы і Літве

Пачатак шляхецкага рэвалюцыйнага перыяду ў гісторыі Беларусі. Паўстанне 1794 г. Тадэвуш Касцюшка. Жыццёвы шлях, удзел у вайне англійскіх калоній за незалежнасць, прыхільнасць ла ідэй французскага асветніцтва. Пачатак паўстання і яго мэты. Меры для пашырэння сацыяльнай базы паўстаўшых. Паланецкі універсал. Якуб Ясінскі. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі. Падаўленне паўстанняю. Прычыны паражэння паўстання і лёс яго ўдзельнікаў.

Тэма 31. Асаблівасці культуры беларускіх зямель у XVII–XVIII ст.

Паланізацыя. Пастанова сойма 1696 г. аб дзяржаўнай мове ВКЛ. Замоўскі сабор уніяцкай царквы 1720 г. Аслабленне каталіцкага ўплыву. Забарона дзейнасці ордэна іезуітаў. Сарматызм як праява магнацкай і шляхецкай культуры. Ідэалогія і эстэтыка сарматызма. Сармацкі партрэт.

Езуіцкія, дамініканскія і ўніяцкія навучальныя ўстановы. Заняпад брацкіх школ. Піярскія вучылішчы. Галоўная школа ВКЛ. К. Семяновіч. М. Пачобут-Адлянцікі. Адукацыйная камісія і яе рэформы. Ідэі Асветы на Беларусі. Таварыства сяброў навукі. Ж. Э. Жылібер. Батанічны сад.

Літаратура. С. Полацкі. С. Пільштынова. Ф. У. Радзівіл. Ю. У. Нямцэвіч, Ф. Багамалец. Тэатр і музыка. Прыдворныя магнацкія тэатры ў Слоніме, Слуцку, Шклове. Нясвіжская і Слоніўская капэлы. Балетныя школы пры магнацкіх дварах. Драматургія Ф. У. Радзівіл. Творчасць Міхаіла Казіміра Агінскага і Міхаіла Клеафаса Агінскага. Песні і маршы паўстанцаў 1794 г. Дойлідства, архітэктура і выяўленчае мастацтва. Віленскае барока, ракако. Класіцызм. Дэкаратыўнае мастацтва. Іканапіс і фрэскі. Свецкі жывапіс.

Раздзел III. Беларускія землі ў складзе Расійскай імперыі (XIX – пачатак XX ст.)

Тэма 32. Уваходжанне беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі. Палітыка урада Расійскай імперыі на далучаных землях

Канфесійныя, нацыянальныя, палітычныя, сацыяльныя і дзяржаўныя асаблівасці далучаных зямель. Новы адміністрацыйны падзел. Вывучэнне краю, апісанні і статыстычныя даследаванні. Будаўніцтва шляхоў і каналаў. Імкненне да найхутчэйшай эканамічнай інтэграцыі новых тэрыторый. Дыферэнцыраваная і абачлівая сацыяльная палітыка расійскага ураду. Мерапрыемствы у адносінах да шляхты і магнатства. Асцярожная палітыка ў сферы канфесійных адносінаў. Ператварэнні ў структуры землеўладання і становішча розных катэгорый сялян. Адносіны да габрэяў і татар.

Тэма 33. Вайна 1812 г. і яе ўплыў на становішча беларускіх зямель

Міжнароднае становішча ў Еўропе ў пачатку XIX ст. Удзел Расіі ў антыфранцузскіх кааліцыях. Тэлысцкі мір. Нарастанне супярэчнасцей паміж Францыяй і Расіяй. “Польскае пытанне” ў дыпламатыі Напалеона I і Аляксандра I. Стварэнне Герцагства Варшаўскага. “План Агінскага”. Пачатак ваенных дзеянняў летам 1812 г. Баі на тэрыторыі Беларусі. Рускія арміі і іх задача. Злучэнне I і II армій каля Смаленска. Барадзінская бітва. Уваход Напалеона ў Маскву. Адносіны да вайны розных сацыяльных груп беларускага грамадства. Пазіцыя шляхты і магнатаў. Сяляне і іх дзеянні. Палітыка французскіх улад на акупіраванай тэрыторыі. Стварэнне Часовага ўрада Вялікага княства Літоўскага. Выгнанне французскай арміі з Расіі. Пераправа праз Беразіну. Вынікі вайны для розных груп насельніцтва беларускіх зямель.

Тэма 34. Шляхецкая рэвалюцыйнасць у канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Палітыка царскіх улад у дачыненні да магнатаў і шляхты ў пасля далучэння беларускіх зямель да Расійскай імперыі. Спробы рэформ дзеля прадухілення гібелі краіны. Паўстанне Т. Касцюшкі і яго значэнне. Адносіны Паўла I і Аляксандра I да палякаў. Праекты адраджэння Рэчы Паспалітай і аўтаноміі Вялікага княства Літоўскага. Значэнне стварэння Герцагства Варшаўскага. “План Агінскага”. Віленскі ўніверсітэт як асяродак ідэй адраджэння Рэчы Паспалітай. Філаматы і філарэты і іх ідэі. Масонства на тэрыторыі Беларусі. Дзекабрысты. Месца Вялікага княства Літоўскага ў планах дзекабрыстаў. Паўстанне 1830–1831 гг., яго прычыны, характар, рухаючыя сілы. Змены ў палітыцы царскага ўрада пасля падаўлення паўстання 1830–1831 гг. Грамадска-палітычны рух у 30-х-50-х гг. XIX ст. і яго плыні. Польская палітычная эміграцыя.

Тэма 35. Паўстанне 1830–1831 гг., яго вынікі і наступствы

Стварэнне Царства Польскага, яго дзяржаўны лад і кіраванне. Прычыны напружанасці ў адносінах Царства Польскага і Расійскай імперыі.

Зачэпка для паўстання 1830 г. Пачатак паўстання. Плыні сярод паўстаўшых. Перанясенне ваенных дзеянняў на заходнія губерні Расійскай імперыі. Сацыяльны склад паўстаўшых і праграма паўстання. Барацьба за Вільню. Ваенныя сілы паўстаўшых і рэгулярная армія Расійскай імперыі. Прычыны няўдач паўстаўшых і падаўленне паўстання. Змяненні ў палітыцы царскіх улад у адносінах Заходніх губерняў пасля падаўлення паўстання.

Тэма 36. Развіццё эканомікі беларускіх зямель ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.

Сельская гаспадарка. Структура і віды землеўладання. Катэгорыі сялян. Галіны і спецыялізацыя сельскай гаспадаркі па рэгіёнах. Крызіс прыгонніцтва і яго праявы. Сацыяльныя канфлікты на весцы. Віды сацыяльнага супраціву сялян. Захады царскага ўраду па паступовай адмены прыгоннай залежнасці. Рэфарматарская дзейнасць П.Д. Кісялева ў дзяржаўнай і памешчыцкай весцы і яе вынікі. Паступовая падрыхтоўка глебы для адмены прыгоннага права.

Прамысловасць, рамяство і фабрычная вытворчасць. Развіццё памешчыцкіх мануфактур. Першыя фабрыкі. Гарады і гандаль. Асноўныя формы гандлю. Віды гандлевых шляхоў.

Тэма 37. Культура Беларусі першай паловы XIX ст.

Спецыфіка рэгіёна. Народная і шляхецкая культура. Уплыў Расіі і праваслаўнай царквы. Сістэма адукацыі. Віленская навучальная акруга і Віленскі ўніверсітэт. Змены ў адукацыйнай палітыкі на працягу першай паловы XIX ст. Развіццё навуковых ведаў. Краязнаўства, беларусазнаўства (А. Кіркор, П. Шпілеўскі і інш.) Стварэнне першага беларускага музея ў Лагойску і адкрыццё Віленскага музея старажытнасцяў (К. і Я. Тышкевічы). Літаратура. Рамантызм. А. Міцкевіч, П. Багрым, В. Дунін-Марцынкевіч і інш. Паэма “Тарас на Парнасе”. Мастацтва. В. Ваньковіч, І. Хруцкі. Тэатр. В. Дунін-Марцынкевіч і яго п’есы. Музыка А. Абрамовіча і С. Манюшкі.

Тэма 38. Адмена прыгоннага права і буржуазныя рэформы на тэрыторыі Беларусі

Неабходнасць комплекснага рэфармавання Расіі пасля паражэння ў Крымскай вайне. Праекты адмены прыгоннага права. Маніфест 19 лютага 1861 г. і мясцовыя палажэнні. Змест рэформы і механізм яе правядзення. Асаблівасці правядзення адмены прыгоннага права на тэрыторыі Беларусі і ў сувязі з паўстаннем 1863–1864 гг. Цэнзурная і школьная рэформы і іх вынікі. Сістэма пачатковай і сярэдняй адукацыі ў Беларусі. Ваенная і судовая рэформы. Асаблівасці правядзення судовай рэформы ў беларускіх губернях. Земская і гарадская рэформы. Праблема земстваў на тэрыторыі беларускіх губерняў пасля паўстання 1863–1864 гг.

Тэма 39. Паўстанне 1863–1864 гг. над кіраўніцтвам К. Каліноўскага

Перадумовы паўстання. Варшава і Вільня як цэнтры нацыянальна-вызваленчага руху. Праблема надання аўтаноміі Заходнім губерням. Палітычныя супярэчнасці ў Царстве Польшкім. Паўстанне ў Варшаве ў студзені 1963 г. "Чырвоныя" і "белыя" і іх праграмы. Мэты і задачы паўстаўшых, іх сацыяльны склад і мерапрыемствы. Дзейнасць К. Каліноўскага і яго роля ў падрыхтоўцы і правядзенні паўстання. Ідэі "Мужыцкай праўды". Пачатак і ход паўстання на тэрыторыі беларускіх губерній. Барацьба "чырвоных" і "белых". Вынікі паўстання і прычыны яго паражэння. Палітыка царскіх улад пасля падаўлення паўстання.

Тэма 40. Развіццё эканомікі Беларусі ў другой палове XIX–пачатку XX ст.

Значэнне адмены прыгоннага права для эканамічнага развіцця Расійскай імперыі. Змены ў структуры землеўладання. Метады вядзення сельскай гаспадаркі ў парэформенны час. Рэгіянальная дыферэцыяцыя па галінах сельскай гаспадаркі і формах сялянскага землеўладання. Галіновая структура і спецыялізацыя сельскай гаспадаркі. Галіновая структура прамысловасці. Формы арганізацыі прамысловасці. Асаблівасці нацыянальнага складу рабочага класу. Урбанізацыя. Гандаль, яго структура і формы. Шляхі зносін. Рэкі і каналы. Будаўніцтва чыгункі. Уступленне капіталізма ў манапалістычную стадыю. Банкаўскі капітал. Манапалістычныя аб'яднанні. Сацыяльныя наступствы урбанізацыі і тэхнічнага пераварота. Складанне класаў буржуазнага грамадства. Крыніцы фарміравання пралетарыята і яго нацыянальны склад. Пачатак рабочага заканадаўства.

Тэма 41. Грамадска-палітычны рух у апошняй чвэрці XIX–пачатку XX ст.

Фарміраванне класаў буржуазнага грамадства, ідэалогіі барацьбы за нацыянальнае вызваленне, эканамічныя і палітычныя правы. Народніцкія арганізацыі. Група "Гоман", яе ідэі і дзейнасць. "Хаджэнне ў народ" і яго вынікі. Плыні сярод народнікаў. Няўдача прапаганды і фарміраванне ідэі палітычнага тэрору. Забойства Аляксандра II 1 сакавіка 1881 г. Вынікі забойства цара для народніцкіх арганізацый. Стварэнне партыі эсэраў. Палітычная праграма эсэраў. Прычыны папулярнасці эсэраў у Беларусі.

Сацыял-дэмакратычная ідэя. "Маніфест Камуністычнай партыі" і яго змест. Распаўсюджанне марксізма ў Заходняй Еўропе і Расіі. Стварэнне сацыял-дэмакратычных партый. Група "Вызваленне працы". I з'езд РСДРП. Падзел сацыял-дэмакратаў на большавікоў і меншавікоў. "Бунд" як сацыял-дэмакратычная і нацыянальна-вызваленчая партыя габрэяў. Сіянісцкі рух. "Беларуская сацыялістычная грамада" і яе праграма. Газета "Наша ніва"

Ліберальныя партыі. Кадэты (Партыя народнай свабоды) і іх праграма. Акцябрысты. "Рускае ўскраіннае таварыства", "Саюз рускага народа" і іх ідэалогія. Ідэі "краевасці" ў заходніх губернях.

Тэма 42. Рэвалюцыя 1905–1907 гг. і яе падзеі на тэрыторыі Беларусі

Прычыны і зачэпка да пачатку рэвалюцыі. “Крывавая нядзеля” і яе наступствы. Пачатак палітычных стачак у Расіі, Польшчы, заходніх губернях Расійскай імперыі. Стварэнне Саветаў. Нарастанне рэвалюцыі летам 1905 г. Кастрычніцкая палітычная стачка. Маніфест 17 кастрычніка і яго значэнне для палітычнага і грамадскага развіцця Расіі. Курлоўскі расстрэл у Мінску. Дыферэнцыяцыя палітычных сіл. Стварэнне партыі акцябрыстаў. Скліканне Першай Дзяржаўнай Думы. Партыйнае прадстаўніцтва ў Першай Думе. Дэлегаты ад беларускіх губерняў у Першай Думе.

Рабочае заканадаўства, адмена выкупных плацяжоў, дэмакратызацыя і ажыўленне нацыянальнага руху. Другая Дума, яе склад і канфрантацыя з урадам. Пераварот 3 чэрвеня. Значэнне Першай рускай рэвалюцыі.

Тэма 43. Становішча у Расіі і Беларусі ў 1907–1914 гг.

Сталыпінская аграрная рэформа

Усталяванне рэакцыі ў Расійскай імперыі. Трэцяя Дума, яе склад і праца. Мерапрыемствы П. А. Сталыпіна на пасадзе старшыні Савета міністраў і міністра унутраных спраў. Дзейнасць палітычных партый ва ўмовах рэакцыі. Пазіцыя БСГ і “Нашай нівы”.

Эканамічнае развіццё Расіі і беларускіх губерняў. Эканамічны рост напярэдадні Першай сусветнай вайны. Прамысловая спецыялізацыя беларускіх губерняў. Банкі і манаполіі. Урбанізацыя. Развіццё чыгункі.

Мэты сталыпінскай аграрнай рэформы. Меры па разбурэнню абшчыны, павышэнню культуры земляробства, перасяленні ў Сібір. Выніковасць рэформы. Асаблівасці праходжання аграрнай рэформы ў Беларусі.

Тэма 44. Беларусь у часы Першай сусветнай вайны

Прычыны і пачатак Першай сусветнай вайны. Складанне Антанты і Траістага саюза. Забойства ў Сараеве і эскалацыя міжнароднага крызіса. Роля Расіі ў пачатку вайны. Мерапрыемства царскага ўраду па арганізацыі жыцця краіны на ваенны лад. Мабілізацыя і яе ход. Пераход да картачнай сістэмы. Прыцягненне насельніцтва да будаўніцтва абарончых рубяжоў. Адносіны да вайны розных партый і сацыяльных груп.

Становішча Беларусі яе прыфрантавой тэрыторыі. Бежанства. Мабілізацыі насельніцтва. Размяшчэнне і праход войскаў. Ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі і іх вынікі. Свянцянскі прарыў. Нарачская аперацыя. Баі пад Смаргонню. Акупацыя Беларусі германскімі войскамі. Беларускі нацыянальны рух падчас вайны. Дзейнасць Камітэта дапамогі пацярпелым ад вайны. Сельская гаспадарка і прамысловасць Беларусі падчас вайны. Дзейнасць палітычных партый. Агітацыя на фронце. Паглыбленне эканамічных і сацыяльных праблем на працягу ваеннага часу.

Тэма 45. Лютаўская рэвалюцыя ў Расіі і на тэрыторыі Беларусі

Наспяванне палітычных праблем падчас вайны. Пазіцыйная вайна. Апазіцыя царскай ўладзе ў вялікакняжацкім асяроддзі. Хваляванні і

маніфестацыі ў Петраградзе. Пашырэнне рэвалюцыйнага руху з уключэннем у яго арміі і генералітэта. Адрачэнне Мікалая II.

Усталяванне дваяўладдзя. Стварэнне Часовага Урада і Выканкама Петраградскага савета. Саветы і камітэты Часовага ўрада на месцах. Дэмакратызацыя арміі і стварэнне салдацкіх і матросскіх камітэтаў. Агітацыя бальшавікоў у арміі. Барацьба палітычных сіл за лідэрства ў рэвалюцыі. Беларускі нацыянальны рух і падняцце пытання аб нацыянальным самавызначэнні беларусаў.

Тэма 46. Палітычнае становішча ў Расіі і Беларусі вясной-восенню 1917 г.

Галоўныя праблемы развіцця Расіі пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Невырашанасць аграрнага і нацыянальнага пытанняў, выхаду з вайны. Палітычныя партыі і іх праграмы. Роля партыі бальшавікоў.

Альтэрнатыўнасць развіцця краіны пасля Лютаўскай рэвалюцыі. Крызісы Часовага урада. Дзяржаўная нарада і план усталявання ваеннай дыктатуры. Мэта карнілаўскага мяцежа і яго зрыў. Роля партыі бальшавікоў у барацьбе з карнілаўшчынай. Беларусь як цэнтр барацьбы з карнілаўскім мяцязом і бальшавіцкай агітацыі ў арміі. Бальшавізацыя саветаў. Наспяванне рэвалюцыйных падзей.

Тэма 47. Культура другой паловы XIX–пачатку XX ст. Рух за нацыянальнае адраджэнне. “Наша Ніва”

Умовы развіцця культуры ў беларускіх губернях. Ідэйныя плыні ў грамадскай думцы. “Заходнерусізм”. Сістэма адукацыі і яе змест. Класічныя і рэальныя гімназіі. Адсутнасць вышэйшых навучальных устаноў. Развіцце беларусазнаўства (П. Шэйн, Я. Карскі, І. Насовіч, А. Сапуноў і г.д.). Гістарычныя ўмовы разгортвання нацыянальнага адраджэння. “Наша ніва” і накірункі яе дзейнасці. В. Ластоўскі і яго “Кароткі нарыс гісторыі Беларусі”. Беларуская літаратура другой паловы XIX–пачатку XX ст. (Ф. Багушэвіч, М. Багдановіч, Я. Купала, К. Буйло, Цетка, Ядвігін Ш. і інш.) Мастацтва (Ю. Пэн, М. Шагал, Н. Орда, А. Гараўскі, М. Сілівановіч і г.д.). Тэатр і музыка.

Тэма 48. Асаблівасці этнічнага і канфесійнага складу насельніцтва Беларусі ў канцы XIX – пачатку XX ст.

Шматэтнічнасць і шматканфесійнасць насельніцтва беларускіх губерняў. Колькасць, пераважнае месца жыхарства, сацыяльны статус, веравызнанне, прафесійныя заняткі наступных нацыянальных супольнасцей. Беларусы. Палякі. Габрэі. Рускія. Татары. Цыганы. Літоўцы. Палітыка царскага ўрада ў нацыянальным пытанні. Нацыянальныя палітычныя партыі і культурнае адраджэнне ў пачатку XX ст.

Раздзел IV. Беларусь у найноўшы час (першая трэць XX ст.)
Тэма 49. Кастрычніцкая рэвалюцыя і ўсталяванне савецкай улады ў Беларусі

Узрастанне сацыяльна-палітычнага крызісу восенню 1917 г. і дзейнасць палітычных партый. Скліканне Паўночна-Заходняй канферэнцыі і выбары Паўночна-Заходняга абласнога камітэта РСДРП(б). Стварэнне ў ліпені 1917 г. Цэнтральнай Рады беларускіх арганізацый. Абвяшчэнне Вялікай Беларускай Рады ў верасні 1917 г. Размежаванне БСГ. Стварэнне Беларускай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі.

Узброенае паўстанне ў Петраградзе. II Усерасійскі з'езд Саветаў і яго рашэнні. Узброенае паўстанне ў Мінску. Стварэнне ВРК Заходняй вобласці і фронту і яго кіраўніцтва (А. Мяснікоў, В. Кнорын, К. Ландэр і інш.) Стварэнне “Камітэта выратавання рэвалюцыі” ў Мінску і барацьба супраць бальшавікоў. Усталяванне савецкай улады ў Магілеве. Стварэнне Аблвыкамзаха і Савета народных камісараў. Мерапрыемствы савецкай улады.

Выбары ва Устаноўчы сход і іх вынікі. Скліканне Усебеларускага з'езда і яго лёс. Ваенныя дзеянні корпуса Ю. Доўбур-Мусніцкага.

Тэма 50. Германская акупацыя і Брэсцкі мір. Абвяшчэнне БНР і дзейнасць яе Рады

Выход з вайны яе галоўная задача бальшавікоў. Мірныя перамовы ў Брэст-Літоўску і іх зрыў. Наступленне германскіх войскаў. Эвакуацыя савецкага ўрада ў Смаленск. Пазіцыя Выканкама Усебеларускага з'езда па пытанні міру з Германіяй. Выданне I Устаўнай граматы. Фарміраванне Народнага сакратарыяту на чале з Я. Варонкай.

Наступленне германскіх войскаў і выданне СНК дакрэта “Сацыялістычная Айчына ў небяспецы!” Падпісанне Брэсцкага міру. Выданне II Устаўнай граматы і яе змест. Адносіны Рады БНР з акупацыйнымі ўладамі. Прыняцце III Устаўнай граматы і абвяшчэнне незалежнасці БНР. Цяжкасці становішча БНР унутры краіны і за мяжой. Накіраванне тэлеграмы Вільгельму II і алітычны крызіс у БСГ і Радзе БНР. Дзейнасць Рады БНР у галіне мясцовага кіравання, адукацыі, культуры, на міжнароднай арэне. Лістападаўская рэвалюцыя ў Германіі і скасаванне Брэсцкага міру. Заканчэнне германскай акупацыі і лёс БНР. Ацэнка БНР у беларускай гістарыяграфіі.

Тэма 51. Утварэнне БССР і ЛітБел

Праблема нацыянальнага самавызначэння беларускага народа і спрэчкі вакол яе. Пазіцыі СНК, Аблвыкамзаха і Белнацкома. Намаганні Белнацкома і беларускіх секцый РКП(б) па рэалізацыі ідэі беларускай дзяржаўнасці. Рашэнні VI Паўночна-Заходняй канферэнцыі і абвяшчэнне яе I з'ездам КП(б)Б. Маніфест аб утварэнні БССР. Склад урада і пераезд яго ў Мінск. Ускладненне знешнепалітычнага становішча і прычыны стварэння ЛітБел. Барацьба вакол стварэння ЛітБел. ЛітБел і яе гістарычны лёс.

Тэма 52. Беларусь падчас грамадзянскай і савецка-польскай войнаў

Грамадзянская вайна і палітыка “ваеннага камунізму”. Перадгісторыя савецка-польскага канфлікту. Польшча і Антант. Пачатак савецка-польскай вайны. Польскі акупацыйны рэжым і партызанскі рух на акупіраваных тэрыторыях. Беларускі нацыянальны рух ва ўмовах савецка-польскай вайны. Вынікі стасункаў дзеячаў беларускага нацыянальнага руху і Ю. Пілсудскага.

Польскае наступленне вясной 1920 г. і прарыў савецкімі войскамі польскага фронту на Украіне. Наступленне савецкіх войскаў і ўваход савецкіх войскаў на тэрыторыю Польшчы. Мерапрыемствы савецкага ўраду па распаўсюджванню рэвалюцыі на захадзе і рэакцыя на гэта заходніх краін. Варшаўская аперацыя і яе вынікі. Беларускі нацыянальны рух падчас савецка-польскай вайны. Дзейнасць эсэраў. Мірныя перамовы і заключэнне прэлімінарнага дагавора ў кастрычніку 1920 г. Ваенны мяцеж С. Булак-Балаховіча і яго вынікі. Перадумовы Слуцкага паўстання і яго сацыяльная база. Вынікі Слуцкага паўстання. Скасаванне ЛітБел і другое абвешчэнне БССР. Рыжскі мірны дагавор і яго ўмовы.

Тэма 53. НЭП у Беларусі. Беларусізацыя і развіццё культуры

Эканамічнае і сацыяльна-палітычнае становішча ў Беларусі пасля заканчэння грамадзянскай вайны. Праблема раз'яднанасці беларускіх зямель. Узбуджэнне БССР. Удзел Беларусі у стварэнні СССР.

Сутнасць НЭПа. Мерапрыемствы НЭПа у сельскай гаспадарцы, прамысловасці і фінансах. Рэканструкцыя гаспадаркі, пачатак разгортвання індустрыялізацыі. Суадносіны дзяржаўнага і прыватнага капіталу. Грашовая рэформа. План ГОЭЛРО. Станоучыя вынікі, супярэчнасці і недахопы НЭПа. Прычыны згортвання НЭПа.

Грамадска-палітычнае жыццё у 1920-я гг. Дзейнасць саветаў, камсамола, нацыянальных, жаночых арганізацый. Умацаванне ўлады бальшавікоў. “Ленінскі заклік” у партыю і змяненне яе сацыяльнага складу. Барацьба за ўладу пасля смерці У. І. Леніна. Палітыка КП(б)Б у адносінах да інтэлігенцыі і па нацыянальна-культурным пытанні.

Крыніцы, мэты і накірункі палітыкі беларусізацыі. Мерапрыемствы ў галіне адукацыі, дзяржаўнага кіравання, культуры і інш. Стварэнне Інбелкульта. Развіццё літаратуры. Станаўленне беларускага тэатра. Выяўленчае і музычнае мастацтва. Барацьба з рэлігіяй. Згортванне беларусізацыі і яго прычыны.

Тэма 54. Індустрыялізацыя і калектывізацыя ў БССР

Зацвярджэнне сталінскай мадэлі будаўніцтва сацыялізму. Прыняцце першага пяцігадовага плана і яго карэкціроўкі. Сутнасць, асаблівасці і сродкі правядзення савецкага варыянта індустрыялізацыі. Асаблівасці правядзення індустрыялізацыі ў БССР. Змены ў грамадстве і сацыяльная палітыка дзяржавы. Вынікі I пяцігодкі і прыняцце другога пяцігадовага плана і мерапрыемствы па яго выкананні. Усталяванне рэпрэсіўных метадаў кіравання

эканомікай і спалучэнне іх з працоўным энтузіязмам. Вынікі першых пяцігодак.

Перадумовы калектывізацыі. Кааперацыя. Хлебнарыхтоўчы крызіс і пераход да фарсіраванай калектывізацыі. Дырэктыўныя метады правядзення калектывізацыі. "Вялікі пералом" 1929 г. "Прышчэпаўшчына" і партыйныя чысткі ў БССР. Супраціўленне насельніцтва. Артыкул І. В.Сталіна "Галавакружэнне ад поспехаў". Завяршэнне калектывізацыі і яго вынікі.

Тэма 55. Грамадска-палітычнае жыццё ў БССР у 1930-я гг.

Перадумовы і прычыны ўсталявання таталітарнай сістэмы і культуры асобы Сталіна. Ідэалагічнае абгрунтаванне рэпрэсіўнай палітыкі. Актывізацыя рэпрэсій пасля забойства С. М. Кірава. Рэарганізацыя дзейнасці судовых органаў. Хваля рэпрэсій 1935–1938 гг. і знішчэнне апанентаў Сталіна ў УКП(б). Прыняцце Канстытуцыі 1936 г., механізм правядзення выбараў і фарміравання дзяржапарату ў СССР і БССР. Рэпрэсіі ў БССР ў адносінах да партыйнага кіраўніцтва і нацыянальнай інтэлігенцыі. Рэпрэсіі ў арміі. Канчатковае ўсталяванне таталітарнай сістэмы, яе асаблівасці і сацыяльна-псіхалагічная аснова. Агульныя лічбы рэпрэсій, разгляд праблемы ў айчыннай гістарыяграфіі.

Разгортванне культурнай рэвалюцыі, барацьба з непісьменнасцю, падрыхтоўка савецкай інтэлігенцыі, згортванне беларусізацыі. Рэарганізацыя вышэйшай школы, развіццё беларускай навукі і ўплыў на яе палітычных рэпрэсій. Дэнацыяналізацыя і рэформа беларускага правапісу. Літаратурнае жыццё і ўплыў на яго таталітарнай сістэмы. Творчасць Я. Коласа, Я. Купалы, К. Крапівы, П. Глебкі і інш. Развіццё беларускага тэатра, музыкі, выяўленчага мастацтва, архітэктуры.

Тэма 56. Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы

Вынікі савецка-польскай вайны і Рыжскі мір. Уключэнне заходнебеларускіх зямель ў склад Польшчы. Эканамічная палітыка польскага ўрада. Стан сельскай гаспадаркі. Асадніцтва. Зямельная рэформа. Палітыка нацыянальнай і дзяржаўнай асіміляцыі. Эміграцыя з Заходняй Беларусі.

Расстаноўка сацыяльна-палітычных сіл. Дзейнасць Беларускага пасольскага клуба і ўтварэнне Беларускай сялянска-рабочай грамады. Утварэнне КПЗБ. Дзейнасць камсамола Заходняй Беларусі. Беларускія эсэры і ўтварэнне Беларускай рэвалюцыйнай арганізацыі. Дзейнасць Таварыства беларускай школы. Польскія і габрэйскія партыі. Партызанская барацьба. Рэпрэсіі польскіх улад. Разгром БСРГ і дзейнасць клуба "Змаганне".

Выступленні працоўных Заходняй Беларусі падчас сусветнага эканамічнага крызісу. Стварэнне антыфашысцкага народнага фронту. Выданне газеты "Наша воля". Выступленні нарачанскіх і браслаўскіх рыбакоў. Уплыў на вызваленчы рух у Заходняй Беларусі палітыкі Камінтэрна і палітычных рэпрэсій у БССР. Ліквідацыя КПЗБ і лёс яе дзеячаў.

Раздзел V. Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (ў кантэксце Другой сусветнай вайны)

Тэма 57. Беларусь напярэдадні і ў пачатку Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай вайны

Уплыў міжнароднага становішча на сітуацыю ў грамадстве. Пакт Молатава — Рыбентропа і сакрэтны пратакол да яго. Пачатак Другой сусветнай вайны. Увядзенне савецкіх войскаў на тэрыторыю Заходняй Беларусі і далучэнне яе да БССР. Дагавор аб сяброўстве і межах. Мерапрыемствы савецкай улады на заходнебеларускіх тэрыторыях. Мабілізацыя эканомікі і ідэалагічная работа савецкай улады напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны. Стварэнне Заходняй Асобай ваеннай акругі.

Пачатак Вялікай Айчыннай вайны. План "Барбароса". Суадносіны сіл СССР і Германіі. Войскі Заходняй Асобай ваеннай акругі. Страты савецкай авіяцыі. Пагранічныя баі Чырвонай Арміі. Абарона Брэсцкай крэпасці. Першыя паветраныя тараны савецкіх лётчыкаў. Наступленне нямецкіх войскаў і ўзяцце Мінска. Адступленне савецкіх войскаў. Перабудова жыцця БССР на ваенны лад. Мабілізацыя. Эвакуацыя. Лес Заходняй Асобай ваеннай акругі. Прычыны паражэнняў Чырвонай Арміі ў пачатковы перыяд вайны.

Тэма 58. Усталяванне акупацыйнага рэжыму. Калабарацыя

Адміністрацыйнае кіраванне на акупаваных тэрыторыях. Эканамічныя мерапрыемствы і аграрная палітыка германскіх улад. Знішчэнне і вываз культурных каштоўнасцей. Арганізацыя тэрору, этнічных чыстак і рэпрэсій сярод насельніцтва. Стварэнне лагераў смерці і гета. Халакост. Вываз насельніцтва ў Германію.

Стварэнне фашысцкай адміністрацыі на месцах. Калабарацыя і яе прычыны. Нацысцкая прапаганда. Стварэнне маладзёжных прафашысцкіх арганізацый, кірункі і змест акупацыйнай палітыкі ў галіне адукацыі. Беларускі нацыянальны рух у перыяд акупацыі. Стасункі паміж акупацыйнымі ўладамі і беларускімі нацыянальнымі арганізацыямі.

Тэма 59. Генацыд беларускага народа як гістарычная, ідэалагічная і маральная праблема

Акупацыя Беларусі. План "Ост" і яго задачы. Расавая тэорыя нацызма. Праекты вырашэння "славянскага" і "габрэйскага" пытанняў і месца акупаваных тэрыторый Усходняй Еўропы ў складзе Трэцяга Рэйха. Стварэнне акупацыйнай адміністрацыі.

Тэрор і этнічныя чысткі. Карныя аперацыі акупацыйных улад. Лёс савецкіх ваеннапалонных. Стварэнне лагераў смерці і гета. Халакост. Байнейшыя лагеры смерці на тэрыторыі Беларусі.

З'яўленне тэрміна "генацыд" і яго змест. Закон Рэспублікі Беларусь "Аб генацыдзе беларускага народа".

Тэма 60. Партызанскі і падпольны рух на тэрыторыі Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны. Вызваленне Беларусі

Арганізацыя партызанскага і падпольнага руху на акупіраванай тэрыторыі. Першыя партызанскія і падпольныя фарміраванні. Мэты, формы і змест іх дзейнасці. Мінскае падполле. Забойства В. Кубэ. Стварэнне партызанскіх зон і партызанскіх краёў. Падрыхтоўка партызанскіх кадраў. Рэйкавая вайна, яе этапы і вынікі. Каардынацыя дзейнасці партызан і аперацый Чырвонай Арміі. Карныя аперацыі акупантаў супраць партызан і падпольшчыкаў. Гераізм удзельнікаў партызанскага і падпольнага руху.

Тэма 61. Вызваленне Беларусі. Першыя аднаўленчыя працы ў БССР

Пачатак вызвалення Беларусі восенню 1943 г.. Першыя аднаўленчыя мерапрыемствы. Аперацыя "Баграціён". Накірункі наступальных аперацый. Франты і ваеначальнікі ў аперацыі "Баграціён". Дзейнасць Арміі Краёвай і яе супярэчнасці з савецкім камандаваннем. Ход аперацыі "Баграціён". Вызваленне Мінска. Вызваленне ўсёй тэрыторыі Беларусі ад нямецка-фашысцкіх войскаў.

Дапамога ў аднаўленні БССР з боку СССР і іншых саюзных рэспублік. Працы па аднаўленню і адбудове Мінска.

Тэма 62. Унесак беларускага народа ў Перамогу. Памяць аб Вялікай Айчыннай вайне

Перамога ў Вялікай Айчыннай вайне, яе крыніцы і значэнне. Беларусь як рэспубліка, якая панесла вялізарныя ахвяры падчас Вялікай Айчыннай вайны. Партызаны і падпольшчыкі, ваеннаслужачыя і працаўнікі тыла – героі Вялікай Айчыннай вайны.

Ушанаванне подзвігу беларускага народа падчас вялікай Айчыннай вайны. Прысваенне Мінску звання "Горад-герой". Стварэнне помнікаў, манументальных кампазіцый, месцаў памяці аб падзеях вайны. Літаратурныя творы, кінафільмы і творы жывапісу, якія адлюстроўваюць падзей Вялікай Айчыннай вайны. Песні ваенных гадоў.

Раздзел VI. Эканамічнае і грамадска-палітычнае развіццё БССР (1945–1991)

Тэма 63. Пасляваеннае аднаўленне і развіццё Беларусі. Удзел БССР у стварэнні і дзейнасці ААН

Становішча Беларусі пасля заканчэння Вялікай Айчыннай вайны. Ацэнка людскіх і матэрыяльных страт. Узмацненне рэпрэсіўнага рэжыму і ідэалагічнага ціску, узрастанне культуры асобы Сталіна. Выбар пасляваеннай мадэлі развіцця і зацвярджэнне планаў чацвертай пяцігодкі. Вяртанне да калгаснай сістэмы. Узбуйненне калгасаў.

Грамадска-палітычнае становішча ў краіне. Узмацненне культуры асобы Сталіна, ідэалагічныя кампаніі, рэпрэсіі і ўціск асобных груп насельніцтва.

Палітыка ў адноснах да праваслаўнай і каталіцкай царквы. Ідэалагічны ціск у навуцы, літаратуры, мастацтве, друку.

Абгрунтаванне прадстаўніцтва БССР у ААН. Удзел беларускіх прадстаўнікоў у заснаванні і дзейнасці ААН.

Тэма 64. БССР у перыяд эканамічных і сацыяльных рэформ 1953–1964 гг.

Барацьба за ўладу пасля смерці І. В. Сталіна і перамога М.С.Хрушчова. Партыйнае кіраўніцтва К.Т.Мазурава ў БССР. Змены ў эканамічнай і сацыяльнай палітыцы ў бок дэмакратызацыі. Паляпшэнне матэрыяльнага становішча гарадскога і сельскага насельніцтва. Эканамічныя рэформы. Стварэнне саўнаргасаў. Капітальнае і жыллёвае будаўніцтва. Укараненне дасягненняў НТР, асваенне космасу і стварэнне новых галін прамысловасці. Сацыяльныя змены ў грамадстве. Урбанізацыя. Вынікі прамысловага развіцця і магчымасці экстэнсіўнага росту эканомікі.

Павелічэнне закупачных цэн, скасаванне даўгоў калгасаў, пачатак стварэння сацыяльнай інфраструктуры на вёсцы. Сельскагаспадарчыя кампаніі другой паловы 1950-х гг. Сельскагаспадарчы крызіс пачатку 1960-х гг.

XX з'езд КПСС і яго значэнне. “Адліга”, лібералізацыя ў галіне культуры і грамадскага жыцця. Рэабілітацыя ахвяр рэпрэсій. Узмацненне русіфікацыі ў БССР. Спроба адстаўкі М. С. Хрушчова у 1957 г. Супярэчнасці “накіроўваемай дэсталінізацыі”. Адстаўка М. С.Хрушчова, яе прычыны і наступствы.

Тэма 65. БССР у 1965–1985 гг.

Змяненні ў кіраўніцтве СССР і БССР пасля прыходу да ўлады Л. І. Брэжнева. П. М. Машэраў на чале кіраўніцтва БССР. Змест паняцця “застой”. Гаспадарчая рэформа 1965 г. і яе вынікі. Прамысловае развіццё БССР і яго вядучыя галіны. Вычарпанне магчымасцей экстэнсіўнай мадэлі. Крыніцы адноснай стабільнасці савецкай эканомікі. Узмацненне адміністрацыйных метадаў кіравання, бюракратызацыі і цэнтралізацыі эканомікі. Спробы эканамічнага рэфармавання (увядзенне брыгаднага падраду, прыняцце закона аб працоўным калектыве, стварэнне навукова-вытворчых структур інш.). Праявы і прычыны адставання савецкай эканомікі. Нізкая рэнтабельнасць аграрнай галіны, яе прычыны і спробы яе рэфармавання. Стварэнне аграпрамысловых комплексаў і крызісны стан сельскай гаспадаркі. Прыняцце Харчовай праграмы.

Грамадска-палітычнае жыццё СССР і БССР. Змены ў сацыяльнай структуры і адукацыйным узроўні грамадства. Згортванне лібералізацыі. Манаполія КПСС і КПБ на інфармацыю. Дысідэнцтва ў СССР і БССР і барацьба з ім. Русіфікацыя ў галіне адукацыі і культуры БССР. Паглыбленне крызісных з'яў пры Ю. У. Андропаве і К. У. Чарненка.

Тэма 66. БССР у 1985–1991 гг. Распад СССР

Прычыны перабудовы. Прыход М. С. Гарбачова да кіраўніцтва краінай. Красавіцкі (1985 г.) Пленум ЦК КПСС і яго рашэнні. Накірункі перабудовы. XXVII з'езд КПСС і XIX Усесаюзная канферэнцыя КПСС. Крызіс аднапартыйнай сістэмы. Асаблівасці гаспадарчага развіцця БССР у агульнасаюзнай сістэме. Катастрофа на Чарнобыльскай АЭС і яе наступствы.

Фарміраванне шматпартыйнасці і палітычнай апазіцыі. З'яўленне нефармальна-культурна-асветніцкіх арганізацый, паступовае набыванне імі палітычнай накіраванасці. Афармленне БНФ. Цікавасць да нацыянальнай гісторыі і культуры, крытыка зместу палітыкі КПСС і КПБ. Актывізацыя насельніцтва. Няздольнасць КПБ прапанаваць грамадству альтэрнатыўныя шляхі развіцця. "Мітынгвая дэмакратыя" вясны 1991 г.

Прыняцце Вярхоўным Саветам БССР законаў аб мовах і культуры, Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі. Адабленне Прыбалтыкі, Украіны, Грузіі, этнічныя канфлікты ў Нагорным Карабаху і інш. Рэфэрэндум аб захаванні СССР і яго вынікі. Праект падпісання новага саюзнага дагавора. Жнівеньскі путч 1991 г. "Парад суверэнітэтаў". Наданне канстытуцыйнага статуса Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі. Спыненне дзейнасці КПБ. Змяненне назвы рэспублікі, увядзенне новай сімволікі і закона аб грамадзянстве. Белавежскія пагадненні. Скасаванне СССР і стварэнне СНД. Ацэнка прычын і наступстваў распаду СССР у гістарычнай літаратуры.

Тэма 67. Культура БССР у 1945–1991 гг. Беларусь на міжнароднай арэне

Агульныя умовы развіцця культуры. Адукацыя. Павелічэнне колькасці вышэйшых навучальных устаноў. Стварэнне сістэмы прафесійна-тэхнічнага навучання. Рэфармаванне сярэдняй школы. Паступовае змяншэнне колькасці беларускмоўных школ. Палітызацыя і ідэалагізацыя гуманітарных навук. Тэматыка навуковых распрацовак па гуманітарных навуках.

Тэматыка твораў літаратуры і мастацтва ў пасляваенны перыяд. Метад сацыялістычнага рэалізма. Беларуская проза і паэзія (В. Быкаў, У. Караткевіч, І. Намякін, К. Крапіва, П. Броўка і г.д.) Архітэктура, забудова гарадоў, скульптура, музыка, тэатр, кіно. Міжнародная дзейнасць БССР у ААН і іншых міжнародных арганізацыях.

Раздзел VII. Суверэнная Рэспубліка Беларусь: гісторыя і сучаснасць

Тэма 68. Станаўленне суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Беларусь на сучасным этапе

Сістэмны крызіс постсавецкай прасторы. Асаблівасці развіцця Рэспублікі Беларусь у першыя постсавецкія гады. Міжнароднае становішча і дыпламатычнае прызнанне Рэспублікі Беларусь. Унутрыпалітычнае развіццё. Станаўленне шматпартыйнасці, асноўныя палітычныя партыі і іх праграмы. Узрастанне сацыяльна-эканамічнай напружанасці ў 1993–1994 гг.

Прыняцце Вярхоўным Саветам Рэспублікі Беларусь прэзідэнцкай формы кіравання. Канстытуцыя 15 сакавіка 1994 г. Прэзідэнцкія выбары 1994

г. Рэферэндум 24 лістапада 1996 г. і яго вынікі. Змены ў Канстытуцыі Беларусі. Выбары 9 верасня 2001 г. Рэферэндум 17 кастрычніка 2004 г. і ўмацаванне прэзідэнцкай улады. Прэзідэнцкія выбары 19 сакавіка 2006 г., 19 снежня 2010 г., 11 кастрычніка 2015 г., 9 жніўня 2020 г. і іх вынікі. Канстытуцыйныя асновы Рэспублікі Беларусь. Заканадаўчая, выканаўчая і судовая ўлады. Асновы ідэалогіі Рэспублікі Беларусь. Канстытуцыйны рэферэндум 27 лютага 2022 г. і яго значэнне.

Сутнасць і рысы беларускай мадэлі сацыяльна-эканамічнага развіцця. Дзяржаўныя прыярытэты ў эканоміцы, сельскай гаспадарцы, сацыяльнай сферы. Міжнародная дзейнасць Рэспублікі Беларусь на сучасным этапе.

Тэма 69. Культура Беларусі ў постсавецкі час. Нацыянальнае адраджэнне

Эканамічнае, навукова-тэхнічнае, культурнае і гуманітарнае супрацоўніцтва Беларусі з краінамі свету. Беларуская культура на міжнароднай арэне. Удзел Беларусі ў міжнародных навуковых, культурных, спартыўных і іншых мерапрыемствах. Міжнародныя фестывалі і конкурсы.

Вывучэнне і захаванне гісторыка-культурнай спадчыны. Павышэнне ролі музеяў, бібліятэк, культурна-асветніцкіх устаноў. Кодэкс аб культуры Рэспублікі Беларусь ад 20 чэрвеня 2016 г. Культура Беларусі ў сусветнай культурнай прасторы.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	Семінарскія заняткі		
	Уводзіны. Прадмет і мэты вучэбнай дысцыпліны. Перыядызацыя. Асноўныя віды крыніц і накірункі гістарыяграфіі	1			
Раздзел I. Беларускія землі ў старажытнасці і Сярэднявеччы					
1.	Тэма 1. Першабытны лад на тэрыторыі Беларусі. Каменны век	1			
2.	Тэма 2. Беларускія землі ў бронзавым і жалезным веку. Балты і славяне	1			
3.	Тэма 3. Канцэпцыі паходжання беларускага этнасу і назвы “Белая Русь”		2		
4.	Тэма 4. Першыя дзяржаўныя ўтварэнні на тэрыторыі Беларусі. Полацкае княства	1			
5.	Тэма 5. Палітычная гісторыя беларускіх зямель у высокім Сярэднявеччы. Феадальная раздробленасць	1			
6.	Тэма 6. Тураўскае княства і яго развіццё ў X-XIII ст.		2	2	Рэфераты, прэзентацыі, адказы
7.	Тэма 7. Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у IX-XIII ст.		2		
8.	Тэма 8. Развіццё культуры на землях Беларусі ў IX-XIII ст.			2	Міні-даклады, прэзентацыі, адказы на пытанні
9.	Тэма 9. Праблематыка і прычыны ўтварэння Вялікага княства Літоўскага. ВКЛ у другой палове XIII – пачатку XIV ст.	2	2		
10.	Тэма 10. Вялікае княства Літоўскае пры Гедыміне і яго пераемніках	2			
11.	Тэма 11. Крэўская унія. ВКЛ пры Вітаўце	2			
12.	Тэма 12. Вялікае княства Літоўскае ў сярэдзіне XV – пачатку XVI ст.	1			

13.	Тэма 13. “Залаты век” Вялікага княства Літоўскага (першая палова XVI ст.)	1			
14.	Тэма 14. Знешняя палітыка Вялікага княства Літоўскага ў другой палове XIII–першай палове XVI ст.		2		
15.	Тэма 15 Сацыяльна-эканамічнае развіццё беларускіх зямель у XIV–XVI ст. Эвалюцыя аграрных адносін і запрыгоньванне сялян		2	2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
16.	Тэма 16. Развіццё заканадаўства і права і судовай сістэмы на беларускіх землях (ад звычайнага права да Статутаў ВКЛ)		2		
17.	Тэма 17. Культура Вялікага княства Літоўскага ў XIV – першай палове XVI ст.			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
Раздзел II. Вялікае княства Літоўскае ў ранні Новы час (XVI–XVIII ст.)					
18.	Тэма 18. Вялікае княства Літоўскае ў еўрапейскай сацыяльна-эканамічнай і геапалітычнай прасторы XVI ст.	2			
19.	Тэма 19. Перадумовы Люблінскай уніі. Лівонская вайна	2			
20.	Тэма 20. Люблінскі сойм. Рэч Паспалітая ў другой палове XVI ст.	2			
21.	Тэма 21. Сістэма ўлады і органы кіравання Рэчы Паспалітай. Становішча зямель ВКЛ		4	2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
22.	Тэма 22. Рэлігійнае развіццё Вялікага княства Літоўскага. Рэфармацыя ў ВКЛ і яе спецыфіка	2		2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
23.	Тэма 23. Контррэфармацыя на землях ВКЛ. Дзейнасць каталіцкіх ордэнаў	2			
24.	Тэма 24. Уніяцкая царква і яе роля ў развіцці беларускіх зямель	2			
25.	Тэма 25. Палітычнае развіццё Рэчы Паспалітай у XVII ст. Войны і іх наступствы	4			
26.	Тэма 26. Сацыяльныя канфлікты і барацьба ў Рэчы Паспалітай ў XVII – першай палове XVIII ст.		2		
27.	Тэма 27. Рэч Паспалітая ў першай палове XVIII ст. Паўночная вайна і ўзрастанне замежнага ўплыву ў краіне	2			
28.	Тэма 28. Гаспадарчае развіццё Рэчы Паспалітай у XVI–XVIII ст. Фальваркавая сістэма		2	2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні

29.	Тэма 29. Паглыбленне крызіса ў Рэчы Паспалітай і яе падзелы	4	2		
30.	Тэма 30. Паўстанне Т. Касцюшка ў Польшчы і Літве		2		
31.	Тэма 31. Асаблівасці культуры беларускіх зямель у XVII–XVIII ст.		4	4	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
Раздзел III. Беларускія землі ў складзе Расійскай імперыі (XIX – пачатак XX ст.)					
32.	Тэма 32. Уваходжанне беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі. Палітыка урада Расійскай імперыі на далучаных землях	2			
33.	Тэма 33. Вайна 1812 г. і яе ўплыў на становішча беларускіх зямель	2		2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
34.	Тэма 34. Шляхецкая рэвалюцыйнасць у канцы XVIII – першай палове XIX ст.	2	4		
35.	Тэма 35. Паўстанне 1830–1831 гг., яго вынікі і наступствы			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
36.	Тэма 36. Развіццё эканомікі беларускіх зямель ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.	2	2		
37.	Тэма 37. Культура Беларусі першай паловы XIX ст.		2	2	Рэфераты, прэзентацыі, адказы
38.	Тэма 38. Адмена прыгоннага права і буржуазныя рэформы на тэрыторыі Беларусі	2	2		
39.	Тэма 39. Паўстанне 1863–1864 гг. пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага		2		
40.	Тэма 40. Развіццё эканомікі Беларусі ў другой палове XIX–пачатку XX ст.		2	2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
41.	Тэма 41. Грамадска-палітычны рух у апошняй чвэрці XIX–пачатку XX ст.	4			
42.	Тэма 42. Рэвалюцыя 1905–1907 гг. і яе падзеі на тэрыторыі Беларусі	2			
43.	Тэма 43. Становішча у Расіі і Беларусі ў 1907–1914 гг. Стальпінская аграрная рэформа	2			
44.	Тэма 44. Беларусь у часы Першай сусветнай вайны	2	2		
45.	Тэма 45. Лютаўская рэвалюцыя ў Расіі і на тэрыторыі Беларусі	2			
46.	Тэма 46. Палітычнае становішча ў Расіі і Беларусі вясной-восенню 1917 г.	2			
47.	Тэма 47. Культура другой паловы XIX-		2	2	Рэфераты,

	пачатку XX ст. Рух за нацыянальнае адраджэнне. “Наша Ніва”				прэзентацыі, адказы
48.	Тэма 48. Асаблівасці этнічнага і канфесійнага складу насельніцтва Беларусі ў канцы XIX – пачатку XX ст.			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
Раздзел IV. Беларусь у найноўшы час (першая трэць XX ст.)					
49.	Тэма 49. Кастрычніцкая рэвалюцыя і ўсталяванне савецкай улады ў Беларусі	1			
50.	Тэма 50. Германская акупацыя і Брэсцкі мір. Абвяшчэнне БНР і дзейнасць яе Рады	1			
51.	Тэма 51. Утварэнне БССР і ЛітБел. Беларусь падчас грамадзянскай і савецка-польскай войнаў	1			
52.	Тэма 52. Беларусь падчас грамадзянскай і савецка-польскай войнаў	1			
53.	Тэма 53. НЭП у Беларусі. Беларусізацыя і развіццё культуры			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
54.	Тэма 54. Індустрыялізацыя і калектывізацыя ў БССР	1	2		
55.	Тэма 55. Грамадска-палітычнае жыццё ў БССР у 1930-я гг.	1	2		
56.	Тэма 56. Заходняя Беларусь пад уладай Польшчы			2	
Раздзел V. Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (ў кантэксце Другой сусветнай вайны)					
57.	Тэма 57. Беларусь напярэдадні і ў пачатку Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай вайны	4			
58.	Тэма 58. Усталяванне акупацыйнага рэжыму. Калабарацыя	4			
59.	Тэма 59. Генацыд беларускага народа як гістарычная, ідэалагічная і маральная праблема	2		2	
60.	Тэма 60. Партызанскі і падпольны рух на тэрыторыі Беларусі падчас Вялікай Айчыннай вайны.	2	2		
61.	Тэма 61. Вызваленне Беларусі. Першыя аднаўленчыя працы ў БССР.	2			
62.	Тэма 62. Унесак беларускага народа ў Перамогу. Памяць аб Вялікай Айчыннай вайне			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
Раздзел VI. Эканамічнае і грамадска-палітычнае развіццё БССР (1945–1991)					
63.	Тэма 63. Пасляваеннае аднаўленне і развіццё Беларусі. Уздел БССР у стварэнні і дзейнасці ААН	2			
64.	Тэма 64. БССР у перыяд эканамічных і сацыяльных рэформ 1953–1964 гг.	1	2		

65.	Тэма 65. БССР у 1965–1985 гг.	2			Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
66.	Тэма 66. БССР у 1985–1991 гг. Распад СССР	2	2		
67.	Тэма 67. Культура БССР у 1945–1991 гг. Беларусь на міжнароднай арэне			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
Раздел VII. Суверэнная Рэспубліка Беларусь: гісторыя і сучаснасць					
68.	Тэма 68. Станаўленне суверэнітэту Рэспублікі Беларусь. Беларусь на сучасным этапе	2	2		
69.	Тэма 69. Культура Беларусі ў постсавецкі час. Нацыянальнае адраджэнне			2	Міні-даклады, рэфераты, адказы на пытанні
	Усяго	88	64	38	

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. Бяспалая, М. А. Гісторыя Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII ст. [Электронный ресурс] : [вучэб.-метадыч. комплекс для спецыяльнасці 1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны (па напрамках)] / М. А. Бяспалая. – Мінск : БДУКМ, 2016. – 321 с. – Режим доступа: <http://repository.buk.by:8080/handle/123456789/13466>.
2. История Беларуси : в контексте мировых цивилизаций : учеб.-метод. пособие / В. И. Голубович [и др.] ; под ред. В. И. Голубовича, Ю. Н. Бохана. – 3-е изд. – Минск : Экоперспектива, 2011. – 464 с.
3. История Беларуси в контексте европейской цивилизации : учеб. пособие для студентов учреждений высшего образования / С. А. Елизаров [и др.]. – 2-е изд., испр. – Минск : Вышэйшая школа, 2016. – 398, [1] с.
4. Новик, Е. К. История Беларуси. С древнейших времен до 2012 г. : учеб. пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / Е. К. Новик, И. Л. Качалов, Н. Е. Новик ; под ред. Е. К. Новика. – 3-е изд., испр. и доп. – Минск : Вышэйшая школа, [2012]. – 542 с.

Дадатковая

1. Асветнікі зямлі беларускай. X–XX ст. – Мн., 2001.
2. Бяспалая, М. А. Гісторыя Беларусі: XIX – пачатак XXI ст.: вуч.-мет. комплекс / М. А. Бяспалая : М-ва культуры Рэсп. Беларусь, Бел. дзярж. Ун-т культуры і мастацтваў – Мінск : БДУКМ, 2018. – 477 с.
3. Вялікае Княства Літоўскае: палітыка, эканоміка, культура : зб. навук. арт. : [матэрыялы міжнароднай навуковай канферэнцыі] : у 2 ч. / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; [уклад. А. А. Скеп'ян ; рэдкал.: У. Р. Гусакоў (старш.) і інш.]. – Мінск : Беларус. навука, 2017. – 2 ч.
4. Вялікае Княства Літоўскае : ВКЛ : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2005–2010. – 2 т.
5. Гісторыя Беларусі: у 6 т. Т. 1. Старажытная Беларусь: ад першапачатковага засялення да сярэдзіны XIII ст. / рэдкал. М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн.: Экаперспектыва, 2000. – 351 с.
6. Гісторыя Беларусі. у 6 т. Т. 2. Беларусь у перыяд вялікага княства Літоўскага / Ю. Бохан [і інш.]; рэдкал. М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн.: Экаперспектыва, 2008. – 688 с.
7. Гісторыя Беларусі: у 6 т. Т. 3. Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (ХУП-ХУІІІ) / Ю. Бохан, В. Голубеў, У. Емяльянчык і інш. – Мн.: Экаперспектыва, 2001. – 344 с.
8. Гісторыя Беларусі: у 6 т. Т. 4. Беларусь у складзе Ра-сійскай імперыі (канец XVIII – пачатак XX ст.) / М. Біч, В. Яноўская, С. Рудовіч і інш.:

рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн.: Экаперспектыва, 2005. – 519 с.

9. *Гісторыя Беларусі: у 6 т. Т. 5. Беларусь 1917–1945 гг.* / Л.Вабішчэвіч і інш.; рэдкап. М.Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн.: Экаперспектыва, 2006. – 613 с.

10. *Гісторыя Беларусі: у 6 т. Т. 6. Беларусь у 1946–2009 гг.* / Н. Васілеўская і інш.; рэдкал. М.Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мн.: Экаперспектыва, 2011. – 727 с.

11. *История белорусской государственности: в 5 т. / Нац. акад. наук Беларусі, Ін-т історыі ; [редкол. : А. А. Коваленя (гл. ред.) и др.] – Минск : Беларус. навука, 2018 – 2020.*

12. *Касцюк, М. Бальшавіцкая сістэма ўлады на Беларусі / М. Касцюк. – Мн., 2000.*

13. *Коваленя, А .А. Беларусь. 1939—1945гг. Война н полнтнка / А. А. Коваленя. — Мн., 2001.*

14. *Чикалова, И. Р. [Не]забытая война: Первая мировая война в документах, публицистике, воспоминаниях и исследованиях современников (1914–1918) / И. Р. Чикалова. – Мн. : Бел. навука, 2022. – 425 с.*

15. *. Юхо, Я. Кароткі нарыс гісторыі дзяржавы і права Беларусі / Я.Юхо. - Мн., 1992.*

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

Самастойная работа студэнтаў накіравана на:

- якаснае засваенне і сістэматызацыю атрыманых тэарэтычных ведаў;
- фарміраванне ўменняў па складанню і апрацоўцы розных відаў дакументацыі;
- фарміраванне навыка эфектыўнага пошуку інфармацыі ў фондах архіўных устаноў;
- фарміраванне ўмення выкарыстоўваць атрыманыя веды ў навукова-фондавай дзейнасці музейных устаноў і ў рабоце устаноў крэдытна-адукацыйнай сферы;
- замацаванне практычных уменняў студэнтаў;
- фарміраванне самастойнай думкі;
- развіццё навукова-даследчых навыкаў.

Рэкамендуемыя метады (тэхналогіі) навучання

Асноўнымі метадамі і тэхналогіямі навучання, якія адпавядаюць задачам вывучэння дадзенага абавязковага модуля, з'яўляюцца:

1) метады праблемнага навучання (праблемнае выкладанне, часткова-пошукавы і даследчы метады);

2) асобасна арыентаваныя (развіваючыя) тэхналогіі, заснаваныя на актыўных (рэфлексійна-дзейнасных) формах і метадах навучання («мазгавы штурм», дзелавая, ролевая і імітацыйная гульні, дыскусія, прэс-канферэнцыя, навучальныя дэбаты, круглы стол, кейс-тэхналогія, праект і інш.);

3) інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі, якія забяспечваюць праблемна-даследчы характар працэсу навучання і актывізацыю самастойнай працы студэнтаў (структураваныя электронныя прэзентацыі для лекцыйных заняткаў, выкарыстанне аўдыё-, відэападатрымкі вучэбных заняткаў (аналіз аўдыё-, відэасітуацый і інш.), распрацоўка і прымяненне на аснове камп'ютарных і мультымедыйных сродкаў гістарычных творчых заданняў, дапаўненне традыцыйных навучальных заняткаў сродкамі ўзаемадзеяння на аснове сеткавых камунікацыйных магчымасцяў (інтэрнэт-форум, інтэрнэт-семінары і інш.).

Па кожным раздзеле і тэме дадзенай вучэбнай праграмы ў адпаведнасці з іх мэтамі і задачамі выкладчыкам (кафедрай) праектуюцца і рэалізуюцца пэўныя педагагічныя тэхналогіі. У ліку найбольш перспектыўных і эфектыўных сучасных інавацыйных адукацыйных сродкаў і тэхналогій, якія дазваляюць рэалізаваць сістэмна-дзейнасны кампетэнтнасны падыход у вучэбна-выхаваўчым працэсе, варта вылучыць: вучэбна-метадычныя комплексы (у тым ліку электронныя), варыятыўныя мадэлі самастойнай працы студэнтаў, блочна-модульныя, модульна-рэйтывыя і крэдытныя сістэмы, інфармацыйныя тэхналогіі, метады кейсаў, метады актыўнага навучання.

Дыягностыка сфарміраванасці кампетэнцый студэнта

1. Патрабаванні да ажыццяўлення дыягностыкі

Працэдура дыягностыкі сфарміраванасці кампетэнцый студэнта ўключае наступныя этапы:

- вызначэнне аб'екта дыягностыкі;
- выяўленне факта вучэбных дасягненняў студэнта з дапамогай крытэрыяльна-арыентаваных тэстаў і іншых сродкаў дыягностыкі;
- вымярэнне ступені адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта;
- ацэньванне вынікаў выяўлення і вымярэння адпаведнасці вучэбных дасягненняў студэнта патрабаванням адукацыйнага стандарта (з дапамогай шкалы ацэнак).

Рэкамендаваныя сродкі дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў

Арганізацыя самастойнай работы студэнтаў прадугледжвае падрыхтоўку студэнтамі інфармацыйных матэрыялаў па найноўшай гісторыі.

Для дыягностыкі кампетэнцыі студэнтаў прадугледжваецца выкарыстанне наступных сродкаў дыягностыкі:

- тэсты з выкарыстаннем заданняў адкрытай і закрытай формы па асобных раздзелах і дысцыпліне ў цэлым;
- пісьмовыя заданні па асобных раздзелах дысцыпліны;
- вуснае апытанне падчас заняткаў;
- выступленні студэнтаў на семінарскіх занятках па распрацаваных імі тэмах;
- падрыхтоўка і абарона рэфератаў;

2. Шкала ацэнак

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў на экзаменах па дысцыплінах сацыяльна-гуманітарнага цыкла праводзіцца па дзесяцібальнай шкале.

Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў ажыццяўляецца паэтапна па канкрэтных раздзелах (тэмах) вучэбнай дысцыпліны, здзяйсняецца кафедрай у адпаведнасці з абранай установай вышэйшай адукацыі шкалай ацэнак.

3. Крытэрыі ацэнак

Для ацэнкі вучэбных дасягненняў студэнтаў выкарыстоўваюцца крытэрыі, зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

4. Рэкамендуемы дыягнастычны інструментарый.

Для дыягностыкі сфарміраванасці кампетэнцый студэнтаў пры выніковым ацэньванні рэкамендуецца выкарыстоўваць педагагічныя тэсты і тэставыя заданні; рознаўзроўневыя кантрольныя працы і заданні; залік (экзамен).

Пытанні для кантролю самастойнай працы студэнтаў

1. Дайце характарыстыку старажытнага насельніцтва беларускіх зямель.
2. Пералічце фактары, якія ўплывалі на фарміраванне беларускага этнасу.
3. Назавіце асноўныя канцэпцыі паходжання беларусаў і назвы “Белая Русь”.
4. АхарактэрызуЙце першыя дзяржаўныя ўтварэнні на беларускіх землях.
5. Вызначце асноўныя этапы развіцця Полацкага княства.
6. Якую роль адыгралі ўсходнеславянскія землі ў працэсе ўтварэння ВКЛ?
7. Якія адметнасці мела сістэма кіравання вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай?
8. Што такое сінтэзны і бессінтэзны варыянты феадалізацыі?
9. Якія вы ведаеце формы феадальнага землеўладання ў ВКЛ?
10. Якія катэгорыі сялян вы ведаеце па прызнаку магчымасці пераходу і выконваемым павіннасцям?
11. Вызначце асаблівасці з’яўлення і развіцця гарадоў на тэрыторыі Беларусі.
12. Якімі былі асаблівасці Рэфармацыі ў Беларусі?
13. Што такое Контррэфармацыя і якія формы яна прымала на беларускіх землях?
14. Вызначце асноўныя накірункі знешняй палітыкі ВКЛ.
15. Вызначце асноўныя накірункі знешняй палітыкі Рэчы Паспалітай.
16. Якімі былі тэндэнцыі развіцця сельскай гаспадаркі беларускіх зямель перыяду Рэчы Паспалітай?
17. Якімі былі накірункі рэфармавання Рэчы Паспалітай у другой палове XVIII ст.?
18. АхарактэрызуЙце ўплыў Асветы на культуру Беларусі.
19. Якія краіны прымалі ўдзел у падзелах Рэчы Паспалітай?
20. Якімі былі прычыны падзелаў Рэчы Паспалітай?
21. Вызначце асноўныя напрамкі палітыкі Расійскай імперыі на беларускіх землях у першай палове XIX ст.
22. Пад уплывам якіх фактараў і як змянілася палітыка царскага ўрада на беларускіх землях у сярэдзіне і другой палавіне XIX ст.?
23. У чым заключалася усебаковая мадэрнізацыя падчас “вялікіх рэформ” Аляксандра II?
24. Якія палітычныя партыі склаліся на тэрыторыі Беларусі ў канцы XIX – пачатку XX ст.?
25. Чым адрозніваюцца сацыял-дэмакраты ад эсэраў?
26. Чым адрозніваюцца бальшавікі ад меншавікоў?
27. Якія наступствы мела на тэрыторыі Беларусі рэвалюцыя 1905 – 1907 гг.?

28. Якім чынам была ўсталяваная савецкая ўлада на тэрыторыі Беларусі?
29. Якім чынам змянялася тэрыторыя Беларусі падчас існавання Заходняй камуны, БНР, БССР, Літбел?
30. Якімі былі вынікі Рыжскага міра для Беларусі?
31. Вызначце асноўныя прычыны Другой сусветнай вайны.
32. Дайце характарыстыку сітуацыі ў БССР напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны.
33. Назавіце асноўныя падзеі пачатку Вялікай Айчыннай вайны і раскрыйце прычыны няўдач Чырвонай Арміі.
34. Што такое калабарацыя?
35. Якімі былі асноўныя рысы акупацыйнага рэжыма?
36. Хто такія партызаны і падпольшчыкі?
37. Якім чынам арганізавалася і якія формы мела партызанская і падпольная барацьба?
38. Як называлася аперацыя па вызваленні Беларусі і калі яна праходзіла?
39. Ахарактарызуйце пасляваенны стан Беларусі.
40. У чым заключалася палітыка “адлігі” і рэфармавання?
41. Якімі былі рысы савецкага грамадства часоў “развітога сацыялізма”?
42. Якія галіны прамысловасці былі развіты ў БССР у пасляваенны час?
43. Якімі былі накірункі перабудовы?
44. Як праходзіла станаўленне шматпартыйнасці ў Беларусі?
45. Ахарактарызуйце аварыю на Чарнобыльскай АЭС і яе наступствы для Беларусі.
46. Назавіце прычыны распада СССР.
47. Вызначце асноўныя этапы афармлення незалежнасці Рэспублікі Беларусь.
48. Вызначце асноўныя элементы канстытуцыйнага ладу Рэспублікі Беларусь.
49. Раскрыйце асноўныя тэндэнцыі ў развіцці культуры Рэспублікі Беларусь.
50. Пералічце этапы стварэння Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі.